

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

EDUARUANNE

Kõigi Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide jaoks vajalik teave ja hindamine

Tallinn 2019

LÜHENDID

AA – Auditeeriv Asutus
EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development
EK – Euroopa Komisjon
EMKF – Eesti Merendus- ja Kalandusfond
ERF – Euroopa Regionaalarengu Fond
ESF – Euroopa Sotsiaalfond
EUSBSR – the European Union Strategy for the Baltic Sea Region
FI – finantsinstrument ehk rahastamisvahend
HKS – Heitkogustega kauplemise süsteem
HTM – Haridus- ja Teadusministeerium
IKT – info- ja kommunikatsioonitehnoloogia
KA – korraldusasutus
KHG – kasvuhoonegaasid
KKM – Keskkonnaministeerium
KOV – kohalik omavalitsus
ktoe – kilotoe ehk tuhat toed
KUM – Kultuuriministeerium
LEADER – Euroopa Liidu ühenduse algatusprogramm
LULUCF – Land Use, Land Use Change and Forestry) ehk Maakasutus, maakasutuse muutus ja metsandus
MAK – Eesti maaelu arengukava
MEM – Maaeluministeerium
MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
OF – omafinantseering
OP – Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020
PIIAC – rahvusvaheline täiskasvanute oskuste uuring
PRIA – Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet
RA – rakendusasutus
RKF – riiklik kaasfinantseering
RM – Rahandusministeerium
RTK – Riigi Tugiteenuste Keskus
RÜ – rakendusüksus
SIM – Siseministeerium
SKA – Sotsiaalkindlustusamet
SOM – Sotsiaalministeerium
T&A – teadus- ja arendustegevus
TAT – Toetuse andmise tingimused
VV – Eesti Vabariigi Valitsus
ÜF – Ühtekuuluvusfond
ÜKP – Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika
ÜRT – ühtne rakendusteenus
ÜSM – ühissätete määrus ehk Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1303/2013, 17. detsember 2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu

Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006

SISUKORD

LÜHENDID 2

1. Muutused liikmesriigi arenguvajadustes alates partnerluslepingu vastuvõtmisest (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 (1) artikli 52 lõike 2 punkt a)	7
a) Arenguvajaduste muutuste üldine kirjeldus ja hindamine, sealhulgas aluslepingu artikli 121 lõike 2 ja artikli 148 lõike 4 alusel vastu võetud uute asjakohaste riigipõhiste soovitustega kindlaks määratud arenguvajaduste muutuste kirjeldus.....	7
b) Vajaduse korral muud asjaolud.	11
2. Edusammud Liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia täitmisel ning fondispetsiifiliste ülesannete täitmisel, mis on saavutatud tänu Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide toetusele, mis on ette nähtud valitud valdkondlikele eesmärkidele, eeskätt seoses iga programmi jaoks tulemusraamistikus sätestatud vahe-eesmärkidega, ning tänu kliimamuutuseesmärkide raames kasutatud toetusele (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt B)	11
a) Euroopa 2020. aasta strateegia raames seatud riiklike sihttasemete saavutamisel tehtud edusammude ning Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest selleks eraldatud toetuse kirjeldus ning hindamine, osutades tulemusraamistikus sätestatud vahe-eesmärkidele ja vajaduse korral kliimamuutuste-alase eesmärgi raames kasutatud toetustele.....	11
b) Selle kirjeldamine ning hindamine, kuidas Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid on aidanud kaasa valdkondlike eesmärkide saavutamisele, osutades iga programmi tulemusraamistikus sätestatud vahe-eesmärkidele ja kliimamuutuseesmärkide saavutamiseks kasutatud toetusele, või kuidas need fondid on aidanud kaasa liidu prioriteetide täitmisele ning millist edu on saavutatud partnerluslepingus sätestatud iga valdkondliku eesmärgi põhitulemuste saavutamisel, sealhulgas vajaduse korral kirjeldades Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide toetuse rolli majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse saavutamisel, osutades iga programmi tulemusraamistikus sätestatud vahe-eesmärkidele.....	18
e) Üksnes 2019. aasta aruande puhul: tabeli 2 andmete kokkuvõtlik analüüs, mis hõlmab vahe-eesmärkide mittesaavutamise põhjuste ja nende kõrvaldamiseks võetud meetmete hindamist.	31
4. Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide ning teiste liidu ja riiklike rahastamisvahendite ning Euroopa Investeerimispannga (EIP) vahelise koordineerimise tagamise mehhanismide rakendamine (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt d)	37
a) Partnerluslepingus kehtestatud koordineerimismehhanismide ja nende rakendamisel (kui see on asjakohane) tekkinud mis tahes probleemide hindamine.	37

b)	Vajadusele kohandatud ja uute koordineerimismehhanismide kirjeldus.	38
c)	Vajaduse korral muud asjaolud.	38
5.	Integreeritud lähenemisviisi rakendamine territoriaalse arengu suhtes või rakenduskavade rakendamisel põhinevate integreeritud lähenemisviiside kokkuvõtte, sealhulgas edusammud koostöö jaoks kehtestatud prioriteetvaldkondades (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt e).....	38
a)	Üldised märkused ja hindamine.	38
b)	Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti i puhul kogukonna eestvedamisel kohaliku arengu rakendamise ülevaade.	39
c)	Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti i puhul — vajaduse korral integreeritud territoriaalsete investeeringute rakendamise ülevaade.	42
d)	Integreeritud lähenemisviisi rakendamine territoriaalse arengu suhtes või rakenduskavade rakendamisel põhinevate integreeritud lähenemisviiside kokkuvõtte, sealhulgas edusammud koostöö jaoks kehtestatud prioriteetvaldkondades (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt e) ca) määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti i puhul – linnade säästva arengu investeeringute rakendamise ülevaade.	42
e)	Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti ii puhul — vajaduse korral makropiirkondlike ja mere vesikonna strateegiate rakendamise ülevaade.	42
e)	Seoses määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunktiga iii vajaduse korral ülevaade integreeritud lähenemisviisi rakendamisest vaesusest kõige rohkem mõjutatud geograafiliste piirkondade või kõige suurema diskrimineerimis- või tõrjutusriskiga sihtrühmade vajadustega tegelemiseks.	45
f)	Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti iv puhul vajaduse korral ülevaade rakendamisest selliste ebasoodsate tingimuste all kannatavate geograafiliste alade rahvastikuprobleemidega tegelemiseks.	47
6.	Vajaduse korral meetmed, mis on võetud, et parandada liikmesriikide asutuste ja toetusesaajate suutlikkust Euroopa struktuuri- ja investeerimisfonde hallata ja kasutada (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt f).....	47
7.	Võetud meetmed ja toetusesaajate halduskoormuse vähendamisel saavutatud edu (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt g).....	49
8.	Määruse (EL) nr 1303/2013 artiklis 5 osutatud partnerite roll partnerluslepingu rakendamisel (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt h).....	52
a)	Partnerluslepingust lähtudes eduaruande koostamisel valitud partnerite rolli kirjeldus ja hindamine.	52

b) Valitud partnerite poolt rakenduskavade rakendamisel osalemise, sealhulgas rakenduskavade järelevalvekomiteedes osalemise kirjeldus ja hindamine.....	52
c) Vajaduse korral muud asjaolud.....	54
9. Kokkuvõtte Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide läbivate teemade ja poliitikaeesmärkide rakendamiseks võetud meetmetest (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt i)	54
a) Kokkuvõtte läbivate teemade rakendamiseks võetud meetmetest, mille eesmärk on tagada nende põhimõtete edendamine ja järelevalve eri rakenduskavade raames, lähtudes partnerluslepingu sisust.....	54
b) Läbivate poliitikaeesmärkide süvalaiendamise tagamiseks rakendatud meetmete kokkuvõtte, osutades partnerluslepingu sisule.	59
c) Vajaduse korral muud asjaolud	60
10. Noorte tööhõive algatuse kohta esitatav teave ja selle algatuse hindamine (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1304/2013 (1) artikli 19 lõike 5 kohaldamise korral)60	
11. Täiendav teave ja hindamine, mis võib lisada olenevalt rakenduskava sisust ja eesmärkidest (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 111 lõige 4; lisatakse, kui on vaja täiendada eduaruande teisi osi)	61
12. Noorte tööhõive algatuse rakendamise kohta esitatav teave ja selle hindamine, kui kasutatakse määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 111 lõikes 4 sätestatud varianti — tuleb esitada 2019. aastal (¹).....	62
13. Rakenduskava panus liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia eesmärkide saavutamisse (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 5).....	62

1. Muutused liikmesriigi arenguvajadustes alates partnerluslepingu vastuvõtmisest (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 (1) artikli 52 lõike 2 punkt a)

- a) Arenguvajaduste muutuste üldine kirjeldus ja hindamine, sealhulgas aluslepingu artikli 121 lõike 2 ja artikli 148 lõike 4 alusel vastu võetud uute asjakohaste riigipõhiste soovitustega kindlaks määratud arenguvajaduste muutuste kirjeldus.

Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika (ÜKP) partnerluslepinguga vastu võetud Eesti arenguvajadused on jäänud perioodi 2014-2020 rakendamise keskel samaks nagu need olid perioodi alguses, kuid muutunud on rõhuasetused – mõned arenguvajadustega seotud Euroopa 2020 strateegia eesmärgid on juba saavutatud, teistes valdkondades on vaja lisada juurde tempot ja rakendada uusi või ümber disainida olemasolevaid meetmeid ning rakendusskeeme, et saavutada strateegias ning rakenduskava tulemusraamistiku näitajate puhul (nüüd juba 2023. aastaks seatud) eesmärgid. Arenguvajaduste samaks jäämine tagab Eesti jaoks rakendamise stabiilsuse, nii ei ole vaja teha järske suunamuutusi, vaid saab pühenduda samade oluliste eesmärkide täitmisele. Teisalt peame sellises olukorras, kus Euroopa 2020 ja Eesti 2020 strateegiates seatud osade eesmärkide täitmine ei ole liikunud soovitud kiirusega, suunama nendesse valdkondadesse planeeritu saavutamiseks veel enam tähelepanu ja vahendeid, kuna oleme jõudnud rakendamisel käimasoleva perioodi teise poolde (arvestades siin ka perioodi alguse hilinemist).

Euroopa Komisjoni (EK) riigipõhised soovitused¹ 2018. aasta kevadel Eestile olid:

1. Tagada, et valitsussektori kulude nominaalkasv ei ületaks 4,1%, lähtuvalt SKP kohandumisvajadusest 0,6% ulatuses; sotsiaalkaitseüsteemi tõhustamine, eriti vanemaealisi ja puuetega inimesi puudutavas osas; soolise palgalõhe vähendamisele suunatud meetmete rakendamine, kaasa arvatud läbipaistvuse tagamine erasektoris.
2. Uurimis- ja innovatsioonitegevuse edendamine, pakkudes tõhusaid algatusi innovatsioonibaasi laiendamiseks.

¹https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations_en

Mitmed riigipõhised soovitusel (soolise palgalõhega tegelemine, uurimis- ja innovatsioonitegevuste edendamine jne) on aastate lõikes jäänud samaks. 2019. aasta kevadel valminud ÜKP fondide vahehindamises² kinnitatakse, et riigipõhiste soovitustega on rakendamisel arvestatud.

EK koostatud Riigiraport 2019³ nimetab Eesti jaoks olulisteks väljakutseteks järgneva:

1. Eesti majandustulemuste põhjal on riik hetkel heal positsioonil, et tegeleda pikaajalise majanduskasvu väljakutsetega. **Probleemiks on tootlikkuse kasv**, mida mõjutavad demograafilised muutused ning madal innovatsioonivõimekus. Samuti tuleb enam tähelepanu pöörata haridussüsteemi ja tööturu vajaduste vastavusse viimisele, et rohkem tõsta oskuste taset. Vananev elanikkond avaldab survet sotsiaalsüsteemile ja riigi ressurssidele. Ebapiisavad investeeringud teadusesse ja innovatsioonitegevusse takistavad ettevõtete konkurentsivõimelisemaks muutumist.
2. **Eesti majanduskasv on olnud tugev, kuid eelduste kohaselt see aeglustub.** Majanduse tõukejõuks on peamiselt olnud sisenõudlus, kus tarbijate valmidust enam kulutada mõjutavad kõrge tööhõive ja kiiresti kasvavad palgad. Tugev välisõudlus kasvatas ka eksporti kõikides sektoritest. Lähiaastatel hakkab tarbijate kulutusi mõjutama aeglustuv palgakasv ning väheneb nii sisemine kui väline nõudlus.
3. Hea majanduslik olukord ja demograafiline surve on Eesti majanduse viinud täistööhõive lähedale. Tööjõus osalemise määr⁴ oli 2018. aastal 71,9%, mis **hoiab palgakasvu jätkuvalt kiirena**. Teiselt poolt **väheneb demograafiliste trendide põhjal tööealine elanikkond**.
4. **Vaatamata viimase aja majanduskasvule, tuleb tõsta tööjõu tootlikkust.** See võib muutuda väljakutseks, kui tootlikkus ei jõua palgakasvule järele.
5. **Suured piirkondlikud erisused, mis on viinud erinevusteni üldises heaolus, sotsiaalses infrastruktuuris ja avalike teenuste kättesaadavusel.** Tallinna piirkonnas on sissetulekud EL keskmiste lähedal, palgad ja tootlikkus on kõrged, samal ajal kui Eesti teistes regioonides väheneb rahvastik, vaesuserisk on kõrgem ning surve avalikele teenustele nagu tervishoid ja haridus on suurem.
6. Avaliku ja erasektori investeeringute suunamine inimkapitali, infrastruktuuri, teadusuuringutesse ja innovatsiooni ning ressursitõhususe edendamise tugevdaks Eesti pikaajalist kasvupotentsiaali. **Praegu piiravad majanduse kasvu**

² <https://www.struktuurifondid.ee/et/hindamine>

³ https://ec.europa.eu/info/publications/2019-european-semester-country-reports_en

⁴ Tööjõu osatähtsus tööealises rahvastikus

ebapiisavad investeeringud teadus- ja arendustegevusse ning oskuste puudumine. Investeeringud innovatsiooni (sh automatiseerimisse ja digitaliseerimisse) võivad muuta ettevõtted tootlikumaks. Samal ajal tuleb kindlustada hea transpordiinfrastruktuur, investeerida energiatõhususse, haridusse ja oskuste suurendamisse, et toetada riigi konkurentsivõimet.

Kõik nimetatud väljakutsed on teadvustatud ka rakendamise tasandil, nii on neid teemasid käsitlenud rakendusasutused (valdkonna ministriumid) valdkondlikke arenguid ja vajadusi hinnates, mh viimaste aastate seirearuannetes ning ÜKP rakenduskava vahehindamises.

Eesti riigiraporti põhjal on Euroopa 2020 strateegias seatud eesmärkide täitmise progress (riigipõhiste soovitude kontekstis) toimunud eelkõige järgnevates teemades:

1. Parandatud on sotsiaalse turvalisuse võrgustikku, eriti vanemaealiste ja erivajadustega inimeste huve silmas pidades.
2. Palgalõhe vähendamiseks on kasutusele võetud erinevaid meetmeid, k.a palgataseme läbipaistvuse parandamiseks erasektoris.
3. Edendatud on teadus- ja innovatsioonitegevusi, andes tõhusaid stiimuleid (erinevaid uusi rahastus-skeeme) innovatsioonibaasi laiendamiseks.

Eesti täidab suhteliselt edukalt Euroopa sotsiaalnäitajate tulemustabelit (võrdsed võimalused ja pääs tööturule, dünaamilised tööturud ja õiglased töötingimused; avaliku sektori toetused / sotsiaalkaitse ja kaasatus), kuid on endiselt mõned murekohad, nt ravijärjekorrad, NEET- noorte⁵ osakaal on tõusnud; sotsiaalsed siirded ei ole olnud piisavalt efektiivsed vaesuse vähendamiseks jne.

Euroopa 2020 strateegia eesmärkide saavutamisel on juba täidetud tööga hõivatute ning vähemalt kolmanda taseme hariduse omandanute osakaalu sihttasemed ning mõningaid edusamme on tehtud taastuvate energiaallikate kasutamisel ning kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisel. Endiselt on väljakutseteks varajase koolist väljalangemise vähendamine ja teadus- ja arendustegevuse (T&A) investeeringute suurendamine.

Riigiraport soovitab võtmeteemadena Eestil fookusesse võtta:

1. juurdepääsu tagamise taskukohastele ja kvaliteetsele sotsiaalteenustele (mh pikaajalised hooldusteenused);

⁵ youth *n*either in *e*mployment nor in *e*ducation or *t*raining: 15–29-aastased mittetöötavad, mitteõppivad ja koolitustel mitteosalevad noored

2. tõsta hariduse- ja koolitussüsteemide suutlikust vastata tööturu vajadustele (praegu ei ole suudetud töötajate kvalifikatsiooni tõstmist ning ümberõpet viia kooskõlla tööturu trendidega);
3. soolise palgalõhe, mis küll väheneb, kuid püsib kõrgeimate hulgas Euroopa Liidus;
4. sihtotstarbelisemad investeeringud teadusesse ja innovatsiooni;
5. täiendavad meetmed rahapesu tõkestamiseks;
6. kvaliteetse, säästva ja rohelise transpordi infrastruktuuri tagamine majanduse ja ekspordi toetamiseks;
7. energiatõhususe tõstmine; elektrituru sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrgustikuga.

Nimetatud valdkonnad on olulisel määral kaetud ÜKP rakenduskava prioriteetsete suundade eesmärkide ning vastavasisuliste meetmetega. Rakendamise seisukohalt on lisaks oluline väljakutse jõuda 2023.aastaks seatud väljund- (mh tulemusraamistiku näitajate) ja tulemusnäitajate lõppeesmärkideni, aeglasemalt käivitunud rakendamisest perioodi esimestel aastatel ja esinenud tõrgetest (täpsemalt kirjeldatud 2017. ja 2018. aasta seirearuannetes⁶) hoolimata.

ÜKP rakenduskava vahehindamise aruande põhjal on rakenduskavas valitud eesmärgid ning neid toetavad tegevused jätkuvalt asjakohased ning panustavad riigi arenguvajaduste ning Euroopa 2020 eesmärkide täitmisse. Detailsem ülevaade rakendamise panusest Euroopa 2020 strateegiasse on esitatud aruande peatükis 2, mida on täiendatud ka Eesti **maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 vahehindamises**⁷ esitletud tulemustega, kus on mh hindamisküsimused, mis käsitlevad MAKi panust strateegiasse.

EMKF osas ei ole eraldiseisvaid fondi rakendamise protsessi, efektiivsuse ja mõju hindamisi veel läbi viidud. Vastavalt hindamiskavale on EMKF korraldusasutus regulaarselt jälginud tulemusraamistikus toodud finants- ning väljundnäitajate 2018.a vahe – eesmärkide täitmise poole liikumist, analüüsinud probleeme indikaatorite puhul, mille sihtväärtuste saavutamine on küsitav ning otsinud olukorra parandamiseks võimalikke lahendusi. Tulemusraamistiku väljundnäitajate vahe-eesmärkide saavutamise hindamisel on lisaks lõpetatud projektide arvule arvesse võetud ka projekte, mille rakendamisega on alustatud, kuid mille raames ei ole kõiki tegevusi veel ellu jõutud viia (aluseks Euroopa Komisjoni rakendusmäärus 2018/276). Lähtudes tehtud analüüsist esitatakse 2019. aasta teises pooles Euroopa Komisjonile ettepanek tulemusreservi ümberjagamiseks prioriteetide vahel ning korrigeeritakse vajadusel perioodi lõpuks seatud eesmäärke.

⁶ <https://www.struktuurifondid.ee/et/seire>

⁷ <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/eesti-maaelu-arengukava-mak-2014-2020/seire-ja-hindamine>

b) Vajaduse korral muud asjaolud.

N/A

2. Edusammud Liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia täitmisel ning fondispetsiifiliste ülesannete täitmisel, mis on saavutatud tänu Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide toetusele, mis on ette nähtud valitud valdkondlikele eesmärkidele, eeskätt seoses iga programmi jaoks tulemusraamistikus sätestatud vaheeesmärkidega, ning tänu kliimamuutuseesmärkide raames kasutatud toetusele (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt B)

a) Euroopa 2020. aasta strateegia raames seatud riiklike sihttasemete saavutamisel tehtud edusammude ning Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest selleks eraldatud toetuse kirjeldus ning hindamine, osutades tulemusraamistikus sätestatud vaheeesmärkidele ja vajaduse korral kliimamuutuste-alase eesmärgi raames kasutatud toetustele.

Ülevaade hõlmab partnerlusleppes kirjeldatud Eesti arenguvajadustega seotud Euroopa 2020 strateegia eesmärkide ja sihttasemete saavutamist, täiendatud konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärkidega; aluseks ÜKP rakenduskava täitmine ning asjakohastes punktides Eesti maaelu arengukava (MAK) ja Eesti Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) panus.

Euroopa 2020 eesmärk: tööga on hõivatud 75% elanikkonnast vanuses 20–64 aastat (Eesti 2020 eesmärk 76 %)

Seotud arenguvajadused:

- tööhõive kasv, suurem sotsiaalne sidusus ja haridussüsteemi kohandamine ühiskonna vajadustega;
- tervena elatud eluea kasv ning vajadustele vastava tervisesüsteemi arendamine;
- uute kasvuallikate leidmine, majanduse muutmine teadmistemahukamaks ja Eesti teaduse mõju suurendamine;
- Eesti ettevõtete ekspordivõime ja kasvupotentsiaali tõstmine;

- tõhusama loodusvarade kasutusega ning vähesema energia- ja süsinikumahukusega majandus;
- inimeste ja kaupade jätkusuutlike ühendus- ja liikumisvõimaluste parandamine.

Tööhõive näitaja poolest saavutas Eesti 2020. aastaks seatud eesmärgi 2015. aastal, kui hõive määr tõusis 76,2%-ni. 2018. aastaks on tööhõive jõudnud 79,2%-ni.

Tööturuga seotud väljakutsed siiski püsivad. Eestis on täna küll kõrge tööhõive ja madal töötus, ent see maskeerib tõsisemaid struktuurseid probleeme tööturul: segregatsioon (meeste ja naiste jagunemine erinevatele ametitele ning tegevusaladele), klaaslaed (kunstlikud barjäärid, mis takistavad naistel oma karjääris kõrgemale jõuda), hõive- ja töötuse lõhed nii piirkondlike kui sotsiaalmajanduslike tunnuste lõikes; vananenud oskused ja olemasolevate oskuste alarakendus. Tööjõupuudus on Eesti ettevõtete arengut enim piiravaks teguriks, samas on Eesti töötaja tunnitootlikkus vaid 60% EL28 keskmise töötaja tunnitootlikkusest. Aastaks 2025 väheneb Eesti tööealine elanikkond 51 000 inimese võrra. Hõivatute arvu tänasega ligilähedaseltki võrdsel tasemel hoidmiseks peab muutma tööturu efektiivsemaks ning suurendama veelgi tööhõivet: panustades haridusse, kaasates senisest enam vanemaealisi tööturule, lõimides enam mitte-eestlasi ning rakendades Euroopa parimaid tööhõivepraktikaid.⁸

ÜKP rakenduskava (OP) 3.suund tegeleb tööturule juurdepääsu parandamise ja tööturult väljalangemise ennetamisega. Tööturu meetmete edenemine on peale töövõimereformi käivitumist olnud väga hea. Meetmeid on laiendatud uutele sihtrühmadele (noored; pikaajalised töötud; inimesed, kelle peamine suhtluskeel ei ole eesti keel jne), hästi käivitus noortegarantii tugisüsteem, mille abil otsitakse ning abistatakse NEET noori. Alates 2019. a rakendub uus piirkondlik toetus töökohtade loomiseks Ida-Virumaal ja Kagu-Eestis.

Euroopa 2020: teadus- ja arendustegevusse investeeritakse 3% SKP-st (Eesti 2020 eesmärk sama)

Seotud arenguvajadused:

- uute kasvuallikate leidmine, majanduse muutmine teadmistemahukamaks ja Eesti teaduse mõju suurendamine;
- Eesti ettevõtete ekspordivõime ja kasvupotentsiaali tõstmine; tõhusama loodusvarade kasutusega ning vähesema energia- ja süsinikumahukusega majandus;
- inimeste ja kaupade jätkusuutlike ühendus- ja liikumisvõimaluste parandamine.

⁸ Alusinfo Konkurentsivõimekava Eesti 2020 <https://www.riigikantselei.ee/et/konkurentsivoime-kava-eesti-2020>

2012. aastast on Eesti teadus- ja arendustegevuste investeeringute tase olnud languses: 2,31%-lt SKP-st (2011) on see langenud 2017. aastal 1,29%-ni (võrdluseks, Euroopa 2017. a keskmine on 2,07 % SKP-st). Langus on osaliselt seotud struktuurfondide uue perioodi käivitamisega. Eesti T&A süsteemi eripära on kõrge projektipõhisus (baasrahastuse väike osakaal) ja välismaiste rahastusallikate (struktuurifondid, Horisont 2020) suur osakaal rahastamises. 2018. a lõpus aktiveerus ühiskondlik debatt teaduse rahastamise ümber, aasta lõpus allkirjastati erakondade ülene Eesti teaduslepe⁹, mis seadis sihi jõuda **avaliku sektori** T&A rahastuses 1%-ni SKP-st järgmise 3 a jooksul. Seni kasutusele võetud erinevad meetmed ERFist (nt Eesti T&A ning innovatsiooni strateegia 2014-2020 koostamine; ettevõtluse ja teaduse koostöö toetamine) ei ole soovitud tulemusi andnud või nende mõju on olnud piiratud.¹⁰ OP panus T&Asse on 951,6 mln (EL+RKF) eurot¹¹.

MAKist rahastatud innovatsioonile suunatud koostöö ettevõtjate ja teadlaste vahel on hakanud toimima – tehakse ühiseid katse- ja tootearendusprojekte, koos välispartneritega viiakse ellu Euroopa Innovatsioonipartnerluse piiriüleseid koostööprojekte jpm ning olemas on teadustugi.

EMKF rakenduskava raames toetatakse T&Aga seotud tegevusi nii kalapüügi kui vesiviljelussektoris, eesmärgiga soodustada kalandusettevõtjate ja teadusasutuste omavahelist koostööd ning tugevdada teadusasutustes elluviidava T&A seost ettevõtjate vajadustega.

Siiani on Eestis probleemiks teaduse ja majanduse vaheline nõrk koostöö, teadusuuringutes ei tegeleta majanduses oluliste teemadega, ettevõtete tehnoloogiline suutlikkus on madal. Strateegiates seatud eesmärkide saavutamine nõuab märkimisväärseid pingutusi.

Euroopa 2020: kasvuhoonegaaside heitkogust vähendatakse 20% võrreldes 1990.aastaga (Eesti 2020 eesmärk: Eesti ELi HKS-i väliste sektorite (v.a LULUCF) KHG heide ei tohi aastaks 2020 suureneda enam kui 11% võrreldes 2005. a tasemega).

Seotud arenguvajadused:

- tõhusama loodusvarade kasutusega ning vähesema energia- ja süsinikumahukusega majandus;
- inimeste ja kaupade jätkusuutlike ühendus- ja liikumisvõimaluste

⁹ <https://www.president.ee/et/meediakajastus/pressiteated/14778-kadriorus-allkirjastati-uehiskondlik-kokkulepe-teaduse-ja-innovatsiooni-arendamiseks/index.html>

¹⁰ Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondade 2018. a arengukavade tulemusaruanded, https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_aruanne_2018.pdf

¹¹ Rakenduskava Tabel 94. Rahastamiskava jaotus prioriteetse suuna, fondi, piirkonnakategooria ja temaatilise eesmärgi kaupa.

parandamine.

Eesti kasvuhoonegaaside (KHG) heide on 1990. aastast märkimisväärselt vähenenud peamiselt majanduse ümberstruktureerimise tõttu. Kui 1990. a oli KHGde arvestuslik heitkogus väljendatuna süsinikdioksiidi ekvivalendina ligikaudu 40 mln tonni, siis 2017. aastal oli kasvuhoonegaaside inventuuri kohaselt heide 20,8 mln tonni (v.a LULUCF sektor), mis tähendab ligikaudu 49% vähenemist võrreldes baasaastaga.

Riiklik kohustus on seatud ELi HKSi välistes sektorites (transport, põllumajandus, väiksemahuline energeetika, jäätmed, tööstuslikud protsessid ja toodete kasutamine), kus KHG heide ei tohi aastaks 2020 suureneha enam kui 11% võrreldes 2005. a tasemega. 2017. aastal oli KHG heide kauplemissüsteemi välistes sektorites 6205 tuhat tonni CO₂ ekvivalenti ning 2020. aasta piirmäär on 6024 tonni CO₂ ekvivalenti. Olemasolevate andmete ja prognooside kohaselt täidab Eesti 2020. aastaks seatud eesmärgi.

MAKist rakendatud meetmed mõjutavad osaliselt üleminekut vähese CO₂-heitega majandusele. Investeeringute teostamisel ja pindalapõhiste toetatavate tegevuste juures jälgitakse tõhusamat tehnoloogia kasutamist ning ressursitõhususe suurendamist. Tulemuseks vähenevad või hoitakse stabiilsena KHG heitekogused. Põllumajanduse osa KHG koguheitest moodustas 8,59% ja näitaja suurenes perioodil jooksul 1,65% võrra. Võrreldes 1990. aasta tasemega on KHG emissioon vähenenud 48,9% ning ammoniaagi emissioon põllumajandusest 11 kilotonnini ehk 49,4%.

Euroopa 2020: energiatõhusust suuredatakse 20% (primaarenergia kokkuhoid 368 mln tonni naftaekvivalenti). Eesti 2020 eesmärk energia lõpptarbimine 2818 ktoe

Seotud arenguvajadused:

- tõhusama loodusvarade kasutusega ning vähesema energia- ja süsinikumahukusega majandus;
- inimeste ja kaupade jätkusuutlike ühendus- ja liikumisvõimaluste parandamine.

Energiatarbe pikaajalisel prognoosimisel lähtub Eesti SKP muutustest ning sektoripõhisest arengust, mille tulemusena eeldatakse, et energia lõpptarbimine on 2020. aastal ligikaudu 3248 ktoe.¹² Seda arvestades on Eesti seadnud eesmärgiks energia lõpptarbimise taseme säilitamise 2010. a tasemel (ligikaudu 2866 ktoe) ehk energia lõpptarbimise vähendamise ligikaudu 11% võrreldes 2020. aastaks prognoositud tasemega. STATi andmetel ületas energia lõpptarbimine 2017. aastal 2020 sihttasest 5,2%¹³ võrra. MKMi hinnangul energia lõpptarbimisele seatud eesmärki ei täideta ja vajalik on täiendavate meetmete elluviimine. Energiatõhususe eesmärkide täitmise

¹² Info: Konkurentsivõimekava Eesti 2020; Eesti riigiraport 2019

¹³ Allikas STAT, <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=KE024>, MKMi arvutused

probleemkohtadele viitab ka riigiraport, tuues probleemina välja mh hoonete madala energiatõhususe. Samas on korterelamute energiatõhususe meede olnud edukas, senine eelarve 119,5 mln eurot on projektidega kaetud ning perioodiks 2019-2022 taotletakse riigieelarvest lisarahastust. Vastu on võetud määrus¹⁴ olemasolevate avaliku sektori hoonete energiatõhususe miinimumnõuetele vastavusse viimiseks ning uued hooned ehitatakse maksimaalselt energiasäästlikuks.

MAK: 2016. a moodustas otsene energiakasutus põllumajanduses, metsanduses ja toiduainete tööstuses 194,4 ktoe, mis moodustas 7% energia lõpptarbimisest. Põllumajanduses ja metsanduses moodustas 2016. a otsene energiakasutus 127,3 ktoe ning toiduainete tööstuses 67,1 ktoe, mis moodustasid vastavalt 4,6% ja 2,4% energia lõpptarbimisest. Võrreldes algtasemega on otsene energiakasutus põllumajanduses ja metsanduses suurenenud 16,3%. Energiakasutuse tõhustamise väärtuseks põllumajanduses ja toiduainetööstuses maaelu arengu programmi raames toetust saanud projektide puhul oli 14,1%.

EMKF rakenduskava raames toetatakse varustusse või kalalaevadesse tehtavaid investeeringuid, mille eesmärk on vähendada saasteainete või kasvuhoonegaaside heiteid ja suurendada kalalaevade energiatõhusust. Samuti on seatud eesmärgiks nii kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemisettevõtetes kui ka vesiviljelusettevõtetes suurendada energiasäästu ja ressursitootlikkust säästlikemate tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtmise kaudu, vähendades seejuures nende mõju keskkonnale. Keskkonnaga seotud investeeringuid toetatakse EMKFist pea 30 mln euroga (kogu fondi mahust 23%).

Euroopa 2020: 20% energiasaadakse taastuvatest energiaallikatest (Eesti 2020 eesmärk 25%)

Soetud arenguvajadused:

- tõhusama loodusvarade kasutusega ning vähesema energia- ja süsinikumahukusega majandus;
- inimeste ja kaupade jätkusuutlike ühendus- ja liikumisvõimaluste parandamine.

2017. a oli taastuenergia osakaal lõpptarbimises 29,2%, mis tähendab, et aastaks 2020 seatud eesmärk on saavutatud ja edaspidi tuleb vähemalt saavutatud taset hoida. Energiamaajanduse arengukavaga on valitsus võtnud sihiks saavutada aastaks 2030 taastuenergia osakaal 50% lõpptarbimisel. Kuigi energiapoliitika rakendamisel on saavutatud edu taastuenergia üldeesmärgi täitmisega, on problemaatilisem saavutada nõutav taastuenergia osakaal transpordis aastaks 2020¹⁵ (sihttase 10%; 2017. andmete

¹⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/106032019020>

¹⁵ EL taastuenergia direktiiv 2009/28/EÜ, Artikkel 3 lg 4, <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/28/oj>

põhjal saavutustase 0,4%). Meetmed taastuenergia osakaalu suurendamiseks transpordis on olemas (toetused metaankütuseid kasutavatele bussidele, metaankütuste tanklate rajamiseks ja biometaani tõendatud tarneks gaasitootjatele, vedelkütuse seadusel põhinev biokütuste tarnimise kohustus mootorikütuste tarnijatele) ning maksupoliitika signaalid on seni vähesel määral kaasa aidanud taastuvate energiaallikate kasutuselevõtule transpordis, kuid koos rakendatud vedelkütuse seaduse muudatuste ja muude toetusmeetmetega on tulemusi oodata 2018-2019 aastal.¹⁶ Riigieelarvest on eraldatud raha meetmele, milles biometaani tootjad saavad toetust tõendatud biometaani tarne eest. 2018. toetati tarneid 1,36 mln euroga. 2018. aastal võeti biometaani bussid kasutusele Pärnus ja avati Siimani biometaanijaam.

Kliimamuutustega seotud eesmärkidesse panustab OPi mahust 16% (kogueraldiselt), soovituslik summa on 561 mln ning kaasatud prioriteetsed suunad on 4,6,7,8,9 ja 10. Seireandmete põhjal on 2018. a seisuga eesmärgi täitmiseks kasutatud 319 mln eurot. Vähesese CO₂-heitega majandusele üleminekut kõikides sektorites toetavad OPi suunad 6 ja 9 (detailsem info allpool).

Euroopa 2020: koolist väljalangenute osakaal jääb alla 10% (Eesti 2020: vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18–24) osakaalu, siht 9,5%)

Seotud arenguvajadused:

- tööhõive kasv, suurem sotsiaalne sidusus ja haridussüsteemi kohandamine ühiskonna vajadustega.

Madala haridustasemega õpingud katkestanud 18–24-aastaste noorte osakaal oli 2017. a 10,8% ning 2018. a 11,3%. Õpingud katkestanute osakaalu kasv teeb muret ning soovitud sihttasemeni jõudmine nõuab pingutusi. Kutseõppeasutustes katkestamiste osakaal on jätkuvalt suur ning seda võiks vähendada nõustamise ja tugiteenuste süsteemi abil. Sooline erinevus õpingute katkestajate puhul on meeste kahjuks: madala haridustasemega mitteõppivaid mehi on endiselt rohkem kui naisi, samas olukorra paranemine on toimunud just meeste hulgas. Eestlaste hulgas on madalama haridusega mitteõppivate noorte osakaal viimastel aastatel olnud veidi kõrgem kui mitte-eestlaste hulgas. Noorte õpingute katkestamist püütakse vähendada õppe- ja karjäärinõustamisega. Erinevat tuge vajavate õpilaste arv tavakoolides kasvab, samal ajal on terav puudus koolipsühholoogidest ja logopeedidest. Hoolimata spetsialistide puudusest on õpilaste individuaalse õppenõustamis- ja karjääriteenuste pakkumine olnud väga edukas. Teenust saanud mitteõppivate noorte arv on järjest kasvanud ning see on saavutatud tänu heale koostööle

¹⁶ Riigi majandusaasta koondaruande 2018 (energeetika) <https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigi-raamatupidamine>

kohalike omavalitsustega ning teenuse laiendamisest erinevatesse kohtadesse (malevad, laagrid, erinevad maakondlikud üritused).¹⁷

Euroopa 2020: vähemalt 40% 30–34-aastastest on omandanud kolmanda taseme hariduse (Eesti 2020 eesmärk sama).

Seotud arenguvajadused:

- tööhõive kasv, suurem sotsiaalne sidusus ja haridussüsteemi kohandamine ühiskonna vajadustega.

Kõrgharidusega 30-34 aastaste inimeste osakaal on Eestis jätkuvalt kõrge. 2018. a oli kõrgharidus 47,6%-l 30-34-aastastest. See on küll veidi vähem kui aasta tagasi (2017 – 48,4%), kuid ületab nii Eesti 2020 kui Euroopa 2020 eesmärgi (40%). Üliõpilaskonnas toimuvad kiired muutused: tervikuna üliõpilaste arv küll väheneb, ent mitte enam kõrghariduse II astmel. Eesmärk on saavutatud, kuid pingutada tuleb taseme hoidmiseks.

Vaesuses või vaesuse ohus ja sotsiaalses tõrjutuses elavate inimeste arvu vähendamine, Eesti 2020: vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid 15%-i.

2017. a oli suhtelise vaesuse määr Eestis 22,6%. 2015. aastaks seatud eesmärk – 16,5% , on jäänud saavutamata. Siirded (riiklikud toetused ja pensionid) on aidanud takistada vaesusesse langemist, ilma nendeta oleks suhtelises vaesuses elanud 38,5% elanikkonnast. Suhteline vaesus on 2017. a andmete seisuga vähenenud nii laste kui noorte hulgas, kuid suurenenud on vanemaealiste suhteline vaesus. 2017. aastal elas 65-aastastest ja vanematest suhtelises vaesuses 47,5% (2016. a 41,2%). Alla 18-aastastest lastest elas suhtelises vaesuses 15,9% ehk 0,6 protsendipunkti vähem kui aasta varem.

Eesti 2020 strateegias seab Eesti eesmärgiks suhtelise vaesuse määra vähendamise peamiselt tööhõive suurendamise ja rahvastiku üldise haridustaseme tõstmise kaudu. Eraldi tähelepanu pööratakse laste vaesusele ja madalama sissetulekuga inimeste ning eakate toimetuleku suurendamisele sihipäraste sotsiaalpoliitika meetmetega – peretoetuste tõus, sh lasterikka pere toetuse lisandumine, elatisabiskeemi loomine, töötajate diferentseeritud tulumaksuvabastus, üksi elava pensionäri toetus jm. Tööhõive suurendamisel on Eesti olnud edukas (mh tänu töövimereformile), kuid üldise haridustaseme tõstmisel on veel mitmeid väljakutseid (noorte õpingute katkestamine, kutsehariduse maine), millega tuleb tegeleda.

¹⁷ Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondade 2018. a arengukavade tulemusaruanded, https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_aruanne_2018.pdf

MAK meetmed on aidanud kaasa maapiirkondade vaesuse vähendamise ja sotsiaalse kaasamisega seotud põhivajaduste tagamisele. Sotsiaalset tõrjutust aitavad vältida eelkõige töökohtade loomine ja kohalike elanike kaasamine piirkonna arendamisse. Kuid kuna vaesus, sh sotsiaalse tõrjutuse teguriteks on puudulik haridus ja töötus, ei saa loodud töökohtade mõju maapiirkondade vaesuse vähendamisse hinnata kõrgeks. MAK meetmete peamist sihtgruppi arvestades (juba tegutsevad põllumajandustootjad) on mõju vaesuse leevendamisse kaudne.

- b) Selle kirjeldamine ning hindamine, kuidas Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid on aidanud kaasa valdkondlike eesmärkide saavutamisele, osutades iga programmi tulemusraamistikus sätestatud vahe-eesmärkidele ja kliimamuutuseesmärkide saavutamiseks kasutatud toetusele, või kuidas need fondid on aidanud kaasa liidu prioriteetide täitmisele ning millist edu on saavutatud partnerluslepingus sätestatud iga valdkondliku eesmärgi põhitulemuste saavutamisel, sealhulgas vajaduse korral kirjeldades Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide toetuse rolli majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse saavutamisel, osutades iga programmi tulemusraamistikus sätestatud vahe-eesmärkidele.**

Perioodi 2014-2020 käivitumine ja meetmete elluviimine ei ole erinevatel põhjustel toimunud planeeritud tempos, seega tuli 2018. a **ÜKP OP** tulemusraamistiku¹⁸ vahe-eesmärkides mitmetes suundades teha kohandusi. Positiivsena ei too vahehindamine ühegi prioriteetse suuna puhul välja, et seatud valdkondlikud eesmärgid ei ole enam asjakohased. Seega saame hinnata, et struktuurivahendite toetuste kasutamine on endiselt üldiseid arenguvajadusi arvestav ning neisse panustav. Oluline on jälgida valdkonna arenguid ning vajadusel disainida ümber meetmeid ja tegevusi või suunata vahendeid ümber, et saavutada maksimaalset tulemust.

EMKF rakenduskava muudatusettepanekud (kiideti EK poolt heaks 21.06.2018) puudutasid samuti tulemusraamistikku – seoses meetme „Rannapüügilaeva energiatõhususe parendamise toetus“ rakendamise lõpetamisega eemaldati tulemusraamistikust vastav väljundnäitaja ning innovatsioonimeetme rakendusskeemi muutusest tulenevat korrigeeriti nii 2018. a kui ka 2023. a eesmärgi. Samuti muudeti kõikide prioriteetide osas finantsnäitaja 2023.aastaks seatud eesmärgi (muudatuse tulemusena kajastatakse sihttasemenäitaja kogu avaliku sektori toetust (EL toetus + Eesti riigi

¹⁸ Struktuurvahenditest 6% moodustab tulemusreserv (210 mln eurot), eraldamise aluseks tulemusraamistik

poolne kaasfinantseering).

Järgnevalt detailsem ülevaade valdkondlike eesmärkide saavutamisest ÜKP rakenduskava prioriteetsete suundade ja tulemusraamistikku kuuluvate näitajate¹⁹ lõikes ning asjakohastel puhkudel MAK ja EMKF tulemuste ja näitajate vaates. Eesmärgid on esitatud ÜKP OP prioriteetsete suundade (1-12) põhiselt.

Valdkondlik eesmärk: investeerimine haridusse, koolitusse ja oskuste omandamiseks kutsekoolitusse ja pidevõppesse.

Eesmärki panustab **OP prioriteetne suund 1: ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul.**

OP vahehindamise põhjal on 1. prioriteetse suuna eesmärgid ja tegevused asjakohased, kuid eesmärkide parem täitmine eeldab valdkonna terviklikumalt vaatamist ja erinevate valdkondade omavahelist suuremat koostööd, mis praeguste tegevuste puhul välja ei tule. Tulemusraamistiku näitajate muutmine oli vajalik, kuna suuna edenemisele avaldas mõju haldusreform, mis mõjutas eelkõige ERF tegevusi ehk koolivõrgu korrastamist. Tegevused olid reformi tõttu ca 2 aastat ajakavast maas, kuna KOVID ootasid enne viimaste kokkulepete tegemist haldusreformi tulemusi. ERFi tulemusraamistiku finants- ja väljundnäitaja (*kaasajastatud pind*) täitsid muudetud 2018.a vahe-sihttasemed edukalt. 1. suuna ESF tegevuste puhul langetati finantsnäitaja²⁰ sihttaset, tulemusraamistiku väljundnäitajad (*individuaalseid õppenõustamise ja karjäärinõustamist saanud laste, õppurite ning noorte arv; koolitustel osalenud õpetajate, haridusasutuste juhtide ja noorsootöötajate arv; õpipoisiõppes osalenute arv; täienduskoolitusel, sh digitaalse kirjaoskuse koolitusel osalenud täiskasvanute arv; Eesti Töötukassasse loodud karjäärinõustaja ametikohad*) saavutasid oma 2018.a vahe-sihttasemed rakenduskava muutmata. Tulemuste paremaks saavutamiseks lisati uue tegevusena suunda osalemine täiskasvanuhariduse uuringus (PIIAC).

- **MAK 2014–2020:** eesmärki panustab teadmussiirde ja teavituse meede, põhihookus on kutsealase õppe võimaldamisel peamiselt põllumajanduses, toiduainetööstuses ning metsanduse valdkondades hõivatud isikutele. Täienduskoolitused on osutunud eeldatust populaarsemateks, neid on korraldatud odavamalt ning valdavalt on eesmärkidega seotud teemadel

¹⁹ Detailsem ülevaade näitajate edenemist on OP seirearuandes <https://www.struktuurifondid.ee/et/seire>

²⁰ Tehtud kulud kokku (EL+RKF+OF)

koolitustel osalemiste sihttase täidetud või täitumas, kuid 2018. a seisuga puudusid koolitustel osalejad taastuenergia ja kasvuhoonegaaside vähendamise seotud sihtvaldkondades.

MAK vahehindamise²¹ andmetel on rahulolu koolituste kvaliteediga kõrge. Tegevuste elluviimisel on ilmnunud raskusi valdkonnaspetsiifiliste või kõrgetasemeliste lektorite leidmisega.

Valdkondlik eesmärk: sotsiaalse kaasatuse edendamine ning vaesuse ja mis tahes diskrimineerimise vastu võitlemine.

- Eesmärki panustab **OP prioriteetne suund 2: sotsiaalse kaasatuse suurendamine.**

Vahehindamise põhjal on suuna eesmärgid ja tegevused asjakohased, kuid suuremat tähelepanu tuleb pöörata eriorganisatsioonide omavahelisele koostööle ja investeringutele inimressurssi.

Suuna tulemusraamistiku 2018.a vahe-sihttasemete saavutamiseks oli vajalik OPi muudatus, kuna ka teist suunda mõjutab haldusreform (mitmete tegevuste puhul on KOV toetuse saaja). Alandati ERF ja ESF finantsnäitajate, ERF väljundnäitajate (*kaasajastatud esmatasandi tervisekeskuste arv; loodud kvaliteetsete teenuskohtade arv; puuetega inimeste arv, kellele on tagatud sobivad eluruumid*) ning ESFi ühe väljundnäitaja (*hoolekande teenuste saajate arv*) sihttasemeid. Suure huvi tõttu tõsteti ESFist rahastatud tegevuse väljundnäitaja (*hooldajate arv, kes on saanud vähemalt ühte puuetega laste tugiteenust ühe puudega lapse kohta*) sihttasest. Hoolimata pingutustest ei saavutanud teise suuna ERF finantsnäitaja sellist tulemust, et oleks võimalik saada tulemusreservi. Väljundnäitajate (*kaasajastatud esmatasandi tervisekeskuste arv; loodud kvaliteetsete teenuskohtade arv; puuetega inimeste arv, kellele on tagatud sobivad eluruumid*) sihttasemed täideti piisavas ulatuses.

ESF tegevuste puhul täideti tulemusraamistiku näitajate 2018.a vahe-sihttasemed piisavas ulatuses, osaliselt isegi ületati. Väga hästi on läinud tugiteenuste pakkumine sügava- ja raske puudega laste peredele, Sotsiaalkindlustusameti hinnangu alusel on ca 85-90% teenust vajavatest lastest ESF-ist rahastatud teenustel. KOVe on toetatud sotsiaalteenuste arendamisel, kuid seni on huvi taotlemise osas jäänud tagasihoidlikuks haldusreformi tõttu ja peaks reformi järgselt 2019. a toimivas voorus paranema (ka on muudetud tingimusi, et võimaldada toetust taotleda erasektori organisatsioonidel).

²¹ Eesti maaelu arengukava 2014–2020" prioriteetide 1, 2, 3, 4, 5 ja 6 vahehindamise lõpparuanne

- **MAKi** panus eesmärki on LEADER-meede, mis MAK kogumahust moodustab 9,1%. Eestis tegutseb 26 LEADER kohalikku tegevusgruppi, mille tegevuspiirkondades elab 499 457 elanikku. LEADER-meetme projektitoetus on võrreldes eelmise programperioidiga suunatud rohkem koostööle ja ühisprojektidele, lisaks sisaldavad kohaliku arengu strateegiad rohkem ettevõtlusmeetmeid, millel on eeldatav mõju töökohtade säilimisele või loomisele. LEADER-meetme projektitoetustega loodi kokku 592,5 töökohta (ATÜ), mis seatud eesmärgist moodustab 211,6%.

LEADER-meetme panus on oluline eelkõige sotsiaalse kaasatuse ja koostöö suurendamiseks, kuid toetuste maht ei ole mõju avaldanud makrotasandil mõõdetavatele demograafilistele näitajale Eestis.

Valdkondlik eesmärk: kestva ja kvaliteetse tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine

- Eesmärki panustab **OP prioriteetne suund 3: tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine.**

Vahehindamine toob 3. suuna puhul välja, et nii eesmärkide kui tegevuste puhul on rõhk vähenenud töövõimega inimestel. Samas võivad tuge vajada ka teised riskirühmad. SOM (suuna rakendusasutus) on juba teenuseid laiendanud uutele sihtrühmadele. Eesti Töötukassas (toetuse saaja) pakutakse tööturuteenuseid nt vanaduspensioniealistele; 13–16-aastased noortele jne.

Suuna tulemusraamistikku kuuluvad väljundnäitajad (*vähenenud töövõimega inimesed, kes on saanud töövõime reformi vahendusel teenuseid ning aktiivseid tööturuteenuseid saanud osalejate arv*) on saavutanud 2018. a vahe sihttasemed. 2018. a OP muudatusega alandati finantsnäitaja sihttasest, eelkõige töövõimereformi viibimise tõttu, kuid tänaseks on rakendamine saanud hoo sisse. Töövõime skeemi vahendusel on rohkem inimesi saanud teenuseid kui algselt planeeriti, nii oli Eesti Töötukassa strateegiliseks eesmärgiks pakkuda kuus keskmiselt teenuseid vähemalt 30%le registreeritud vähenenud töövõimega töötutele, tegelik tase on ca 50%.

Alates 2019. rakendub uus piirkondlik töökoha loomise toetus töökohtade loomiseks Ida-Virumaal ja Kagu-Eestis, mis peaks näitajate täitmist veelgi parendama ning kogumõjus tagama lõppeesmärgi saavutamise 2023.

- **MAK** sekkumiste (põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise ning maapiirkonna majandustegevuse mitmekesistamise meede) tulemusena luuakse maapiirkondades põllumajanduse kõrval alternatiivseid tööhõivevõimalusi muutuvast majanduskeskkonnas vabanevale tööjõule. Senisest enam kasutatakse nii ettevõtluses kui ka elukeskkonna arendamisel ära kohalikul tasandil olemasolevad ressursid. Tulemuseesmärkide täitmise hindamisel selgus, et projektide käigus on seni loodud 257,6 uut täistööajale vastavat töökohta (seatud eesmärgist 114%).
- **EMKF** panustab eesmärki läbi kalanduspiirkonna kohaliku arengu strateegia rakendamise ning teadlaste ja vesiviljelusettevõtjate koostöötoetuse meetmete. Kohalike algatusrühmade poolt rakendatava meetme raames keskendutakse eelkõige rannapiirkondades kalandusega seotud isikute sissetulekute tagamisele ja sotsiaalse sidususe ning tööhõive arendamisele. Toetatakse toodangu väärindamist ja turustamist, majandustegevuse mitmekesistamist, kalasadamate uuendamist, koelmualade taastamist ja sotsiaalse heaolu ja kultuuripärandiga seotud tegevusi. Meetmete rakendamise kulg on olnud väga hea, tulemusraamistikus seatud eesmärgid on täidetud (ületatud).

Valdkondlik eesmärk: teaduse, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni edendamine

- Eesmärki panustab **OP prioriteetne suund 4: kasvuvõimeline ettevõtlus ja seda toetav teadus- ja arendustegevus.**

Vaahindamise põhjal on suuna eesmärgid ja tegevused asjakohased, kuid nagu juba eelnevalt mainitud, on võtmeküsimuseks endiselt T&A suurem seostamine ettevõtlusega.

OP muudatusega vähendati tulemusraamistikus finantsnäitaja sihttasest, väljundnäitajate (*valitud nutika spetsialiseerumise õppekavadel stipendiumi saavate üliõpilaste arv õppeaastas; toetust saavate teadusasutustega koostööd tegevate ettevõtete arv; abi saavate ettevõtete arv ja ressursi- ja energiasäästuks toetust saanud ettevõtete arv*) 2018. a sihttasemeid ei muudetud. Finantsnäitaja muudatuse vajadus tulenes teadus- ja kõrgkoolide võrgustiku reformist, mille tõttu oli vajalik juba kavandatud meetmed üle vaadata. Ressursitõhususe tegevuste puhul oli probleeme muutunud riigiabi käsitlemisega ning abi saavate ettevõtete puhul varieerus ettevõtte suurusest tulenevalt omafinantseeringu määr, mis kõik mõjutas nii finants- kui väljundnäitaja täitmist (ressursitõhususe tulemusraamistiku väljundnäitaja 2018. a sihttasest ei saavutanud).

Uuendusena lisandus 4. suunda fondina ESF ning näitaja *IKT prioriteetsete teadussuundade uurimisrühmadesse programmi raames lisandunud*

teadlaste arv. Meetme üks eesmärk on IKT spetsialistide järelkasvu tagamine tööturul.

MAKis on innovatsioon oluliseks prioriteediks, eesmärki panustavad meetmed:

- teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni ning koostöö edendamise;
- investeerimine nõustamisteenustesse.

Võrreldes 2017 läbiviidud hindamisega on toimunud oluline progress tegevuste läbiviimisel. Samal ajal 2018. a seatud vahe-eesmärk (35% eelarvest on kasutatud) ei ole täidetud.

Laiemapõhjalist innovatsiooni toetatakse innovatsiooniklastrite kaudu, kus toetust on määratud prioriteetsete valdkondade alusel vaid neljandiku ulatuses esitatud taotlustest. Individuaalse nõustamisteenuse toetuse sihttasemeks on 7000 nõustatavat isikut, millest on täidetud 46,2%. Sarnase progressi jätkumisel ei ole seatud eesmärkide saavutamine tõenäoline.

Vahehindamise kvalitatiivse analüüsi käigus toodi samas välja, et innovaatilisi tegevusi on toetatud paljude meetmete kaudu, kuid need ei kajastu piisavalt täpselt innovatsiooni osana toetusosalases statistikas.

Valdkondlikud eesmärgid: väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ja kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine ning kestva ja kvaliteetse tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine

- Eesmärkidesse panustab **OP prioriteetne suund 5: väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arendamine ja piirkondade konkurentsivõime tugevdamine.**

Vahehindamine loeb suuna eesmärgid ja tegevused asjakohasteks, ent riskina toob välja 5.suuna meetmete mõju väljendumise suuresti Harjumaal. OPi muudatusega alandati suuna tulemusraamistikus finantsnäitajat, väljundnäitajate (*abi saavate ettevõtete arv; mitterahalist toetust saavate ettevõtete arv; prioriteetsetel sihtturgudel korraldatud turundusürituste arv ja koostöövõrgustikes osalevate ettevõtete arv*) sihttasemed jäid samaks. 2018.a viidi läbi finantsinstrumentide (FI) *ex-ante* hindamise uuendus, hinnati üle turutõrked, majanduslik olukord ning ettevõtete vajadused. Selle tulemusel vähendati FI-ga seotud väljundnäitaja sihttasest oluliselt. Probleemiks on olnud väga keerulised FI reeglid, EK ei andnud õigel ajal välja olulisi juhendeid (sh abikõlblikkus) ega selgeid vastuseid küsimustele kommenteerimise faasis ja planeerimisel ei osatud

kogu reeglistiku piiravust arvesse võtta. Finantseerimise võimalused ja laenukapital on täna oluliselt kättesaadavamad kui esialgse eelhindamise läbiviimise ajal, aga nõudlus ei ole võrdeliselt suurenenud. 2019. a on jooksva hindamise raames uuesti üle vaadatud käenduste võimenduskordajad ja ühtlustatud rakendamise loogika, mille tulemusel loodetakse riigisiselt jõuda järgmise ettemaksuni laenude ja käenduste rakendamiseks.

Kuna 5. suuna tulemusraamistiku näitajad tulevad kokku mitme erineva meetme ja tegevuse pealt, siis kokkuvõttes täideti tulemusraamistiku 2018.a vahesihhtasemed piisavas ulatuses. 5. suuna kõikide tegevuste koosmõjul on kasvanud ettevõtete konkurentsivõime, mille annab tunnistust mh maakondlike arenduskeskuste nõustamise abil loodud ettevõtete kõrge ellujäämismäär (87,7%).

- **MAKis** on ette nähtud erinevad investeeringutoetused nii põllumajandusele kui toiduainetööstusele, samuti toetatakse põllumajandusega alustamist ning erinevaid ühistegevusele suunatud tegevusi. 2018. a seatud vahe-eesmärk on ligikaudu 10,8 protsendipunktiga ületatud. Tulemusraamistikus esitatud toetatavate tootjate arvu eesmärgist on täidetud 76%.

MAK vahehindamine käigus järeldus, et konkurentsivõimet suurendavad meetmed on olulise või väga olulise mõjuga väike- ja keskmise suurusega põllumajandustootjatele. Siiski toetust saanud ettevõtete arv ja seatud sihttase ei ole niivõrd suur, et suudaks mõjutada kogu põllumajandustootjate majandustulemusi.

- **EMKF:** konkurentsivõime tugevdamisse panustavad nii innovatsioonimeetmed, investeeringud kalasadamatesse, turustamis- ja töötlemismeetmed kui ka nt teadlaste ja kalurite koostöötoetus ning tootlikud investeeringud vesiviljelusse. Üleüldine hinnang innovatsioonimeetmete ning koostöötoetuse meetme rakendamisele ja eelarve kasutusele on ootuspärane. Hinnang turustamis- ja töötlemismeetmetele on üldiselt hea, vaid tootmis- ja turustamiskavade meetmes on olnud probleeme eelarve oodatust kasinama kasutamiseiga. Turustamis- ja töötlemismeetmete tulemuste saavutamist hinnatakse läbi 3 väljundnäitaja ning nende saavutustaset võib pidada heaks (kui võtta hindamise aluseks ka rakendamisel olevad tegevused). Prognoositust olulisemalt kehvemad tulemused on vesiviljeluse tootlike investeeringute osas (mida rakendatakse FI kaudu), kus väljundnäitaja saavutustase on vaid 17% 2018. aastaks seatud vahesihhtasemest. Sektoris oli eelmisel perioodil sellise laenu järele suurem nõudlus, kui esialgu prognoosida võis, kuid

antud laenutoode ei ole väga suurt vajadust leidnud käesoleval perioodil.

Valdkondlik eesmärk: vähese CO₂-heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites

- Eesmärki panustab **OP prioriteetne suund 6: energiatõhusus**.
Vahehindamise põhjal on suuna eesmärgid asjakohased, kuid soovitatakse siduda energiatõhususe suurendamiseks tehtavad investeeringud vahetult majandus- ja regionaalarengu eesmärkidega. Hindamine toob mh välja selle, et Eesti on seadnud energiatõhususe valdkonnas üheks peamiseks eesmärgiks elamumajanduse (kui üks suuremaid energiatarbijaid) energiatõhususe suurendamise. Energiatõhususe suurendamisele suunatud tegevusi ja projekte tuleb väga täpselt fookuseerida, kuna Eesti väheneva rahvastiku tingimustes võib osade elamute energiatõhususe suurendamine osutada ebaotstarbekaks ning tuleks hoopis kaaluda nende hoonete asendamist uute, väiksemate ja energiasäästlikematega.
OPi muudatustega alandati suuna tulemusraamistiku finantsnäitaja sihttasest, väljundnäitajate (*paranenud energia-tarbimisklassiga kodumajapidamiste (korterite) arv ja renoveeritud või uus soojuse tootmise võimsus kaugküttes (MW)*) sihttasemed jäid samaks. Taas saab rääkida haldusreformi mõjust tegevuste elluviimisele – nii olid kõik efektiivse soojusenergia tootmise ja ülekande projektid ning tänavavalgustuse taristu renoveerimise projektid suunatud KOVidele ja tegevuste algus oli planeeritud juba aastasse 2015, kuid need hilinesid oluliselt. Tulemusraamistiku näitajate 2018.a vahe-sihttasemed on täidetud.
- **MAK** rakendatud meetmed mõjutavad osaliselt üleminekut vähese CO₂-heitega majandusele. Investeeringute teostamisel ja pindalapõhiste toetatavate tegevuste juures jälgitakse tõhusamat tehnoloogia kasutamist ning ressursitõhususe suurendamist. Tulemuseks vähenevad või hoitakse stabiilsena kasvuhoonegaaside heitekogused. 2018. aastaks seatud vahe-eesmärk on ligikaudu 17% ületatud.
Toetusmeetmetes on võimalik teha investeeringuid madalama CO₂-heitega majandusele üleminekuks. MAK vahehindamise tulemusel leiti, et toetatud projektide poolt toodetav taastuvenergia moodustas 2,7% kogu Eesti 2017. aastal taastuvatest allikatest toodetud elektrienergiast. Eesmärgi täitmisesse panustatakse ka metsanoorendike hooldamise meetme kaudu ja kasvuhoonegaaside vähendamisse taimikasvatusevaldkonna kaudu.
Hindamise tulemusel saab öelda, et MAK 2014–2020 panus eesmärgi

täitmiseks tuleneb eelkõige metsa- ja põllumaa CO2 emissiooni vähendamisest. Investeeringutoetuste panus taastuenergia toodangu suurendamiseks on seni marginaalne.

- **EMKF** panustab eesmärki läbi kahe meetme - „Rannapüügilaeva energiatõhususe parendamise toetus“ ning „Kalalaeva energiatõhususe parendamise ja kliimamuutuste leevendamise toetus“. Hinnang saavutatule on kesine. Meede „Rannapüügilaeva energiatõhususe parendamise toetus“ arvati vähese taotlemisaktiivsuse tõttu rakenduskavast välja. Huvi meetme „Kalalaeva energiatõhususe parendamise ja kliimamuutuste leevendamise toetus“ vastu on olnud leige, eelkõige EK delegeeritud määrusest (EL) 2015/531 tulenevatest piirangutest toetatavate tegevuste osas. Meetme tulemuse saavutamist mõõdetakse energiatõhususe ja kliimamuutuste leevendamist käsitletavate projektide arvuga, mille kontroll- ja sihttase ei ole saavutatavad, kuna sektori huvi on madal.

Valdkondlik eesmärk: keskkonna säilitamine, keskkonnakaitse ja ressursside säästliku kasutamise edendamine

- Valdkondlikku eesmärki panustab **OP prioriteetne suund 7: veekaitse**. Rakenduskava vahehindamise kohaselt on suuna eesmärgid endiselt asjakohased, kuid probleeme valmistab ehitushindade kallinemine ja rakendamise ajamahukus. OPi muutmisel alandati suuna finantsnäitajat, tulemusraamistiku väljundnäitajate (*täiendav elanikkond, kellele on suunatud tõhusama reoveepuhastuse teenus ja taastatud maa kogupindala (ha)*) sihttasemed jäid samaks. Muudatuste põhjuseks olid KOVidele või nende osalusega ettevõtetele suunatud veemeetmed (mõjutas haldusreform) ning samuti algatatud rikkumismenetlus. 9.12.2016 algatas EK Eesti vastu rikkumismenetluse nr 2016/2137, kuna osad reoveekogumisalad ei vasta direktiivi nõuetele, peamiselt ebapiisava reovee kokku kogumise tõttu. Sellest tulenevalt rahastati perioodi alguses esmajoones asulareovee puhastamise direktiivi kohaselt nõuetele mittevastavaid üle 2000 ie reoveekogumisalasid. Alates 2019. a on võimalik rahastada muude üle 2000 ie reoveekogumisalade direktiivinõuetele vastavaid tegevusi. 2019.a mais saatis EK teate rikkumismenetluse lõpetamise kohta, kuid tagada tuleb liitumata elanikkonna liitumine ühisveevärgi ja –kanalisatsiooniga. Veekaitstes on tehtud suuri investeeringuid pikaajaliste eesmärkide

saavutamiseks.²² 2018. alustati esmakordselt eraisikute liitumise toetamist ühisveevärgi-ja kanalisatsiooniga või kogumismahutite rajamist üle 2000 ie reoveekogumisaladel, kuna nõuetekohase reovee kogumisega on jätkuvalt probleeme ning tuleb rakendada täiendavaid meetmeid asjakohaste kohtkäitlussüsteemide rajamiseks või ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumiseks vajalike torustike ehitamiseks.

Tulemusraamistiku näitajate 2018.a vahe-sihttasemed on täidetud.

- **MAK** üheks eesmärgiks on, et põllumajandusmaa kasutamine oleks keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav. Väga oluline osa toetustest on suunatud aktiivsetele keskkonnameetmetele, mille tulemusel peaks põllumajanduse keskkonnamõju veele, mullale ja elurikkusele paranema. Keskkonnakaitsesse panustavad pindalapõhised meetmed on hästi rakendunud. Elurikkuse valdkonnas ületati 2018. a *näitajatele metsa või muu metsamaa/põllumajandusmaa osakaal, mida hõlmavad majandamislepingud, millega toetatakse elurikkust ja/või maastikke 2023.* aastaks seatud sihttasemed. Suurenes erinevate elurikkust soodustavate meetmete pinna osakaal kogu vastava meetme potentsiaalsest toetusõiguslikust pinnast. Kimalaste ja pesitsevate põllulindude näitajad on MAK lepingualusel maal kõrgemad kui lepingu alt väljas oleval maal. Samas on põllulindude seis üldiselt muutunud negatiivses suunas. Geneetilise mitmekesisuse osas ei ole ohustatud tõugu loomade toetus suutnud Tori hobuste ja Eesti maatõugu veiste arvukust positiivses suunas muuta. Veekeskkonna parandamisse panustavad meetmed keskkonnasõbraliku majandamise, poolloodusliku koosluse hooldamise, mahepõllumajandusliku tootmise toetuse ja Natura 2000 põllumajanduslike alade toetus. Vahehindamise alusel leiti, et rakendatud meetmed mõjusid veekeskkonnale positiivselt. Turustatud taimekaitsevahendite kogus suurenes perioodil 2015–2017 keskmiselt 40,69% võrra kontrollperioodiga (2011–2013) võrreldes. Pestitsiidide kasutamine suurenes nii MAK toetust saanud ettevõtetes kui kontrollgrupis, seega meetmed positiivset mõju pestitsiidide kasutamisele ei avaldanud.
- **EMKF** panus eesmärgi täitmiseks tuleb läbi ühise kalanduspoliitika ja integreeritud merenduspoliitika prioriteetide, samuti erinevatest keskkonnameetmetest: püügivahendi parendamise toetus, merekeskkonna

²² Riigi majandusaasta koondaruanne 2018 (keskkond)

bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide kaitse ning taastamise toetus jne. Ühise kalanduspoliitika prioriteedi rakendamine on kulgenud ootuspäraselt, suuremaid probleeme ei ole esinenud ning ka väljundnäitajatele seatud kontrolltasemed on saavutatud (ületatud). Integreeritud merenduspoliitika rakendamine on kulgenud mõningaste raskustega. Perioodi kavandamisel oli plaanis rakendada integreeritud merenduspoliitika prioriteedi raames 3 meetet, kuid loobuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 508/2014 artikli 80 lõige 1 punkt b rakendamisest. Meetme „Integreeritud mereseire arendamise toetus“ projektide elluviimine on olnud raskendatud seoses projekte teostavas riigiasutuses (Veeteede Amet) toimunud personalivahetuse probleemide tõttu, mistõttu ei ole veel ühtegi väljamakset tehtud. Oleme ühenduses olnud toetuse saajaga ning veendunud, et toetatavad projektid viiakse ellu. Tõenäosus, et tulemusraamistiku 2023. a eesmärk täidetakse on suur. Püügivahendite parendamise toetuse ja merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse meetme rakendamine on kulgenud ootuspäraselt, tegemist on populaarsete toetusmeetmetega ning tulemusraamistikus seatud eesmärgid on täidetud. Meetme „Vesiviljelusettevõtte negatiivse keskkonnamõju vähendamise toetus“ rakendamise edukuse kohta hinnanguid anda on vara, valdkondliku meetmemääruse kehtestamise ajanihe tuleneb peamiselt pikast läbirääkimiste protsessist sektori ja MEMi vahel ning vesiviljeluse sektori soovist hinnata sektori majanduslikku olukorda vastavasisulise majandusanalüüsiga.

Valdkondlikud eesmärgid: kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine ning keskkonna säilitamine, keskkonnakaitse ja ressursside säästliku kasutamise edendamine.

- Eesmärkide täitmisse panustab **OP prioriteetne suund 8: roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine.**

Suuna eesmärgid on asjakohased ning tulemusraamistiku finants- ja väljundnäitajate (*soetatud multifunktsionaalsed päästesõidukid; seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade pindala; soetatud, rajatud ja rekonstrueeritud objektide arv seoses kaitstavate liikide või elupaikadega ja soetatud merereostustõrje sõidukid*) perioodi alguses seatud 2018.a vaheeesmärgid on täidetud. Tõsteti väljundnäitaja *seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade pindala* lõpp-sihttasest, kuna juba tehtud tööde tulemusena selgus, et väljundnäitaja senine sihtväärtus ei võimalda OP tulemusnäitajate saavutamist. Hädaolukordadeks valmisoleku suurendamiseks on oluline panus multifunktsionaalsete päästesõidukite soetamisel, mille 2023. a sihttase on

praktiliselt täidetud.

- **MAKi** meetmed panustavad temaatilisse eesmärki eelkõige erinevate põllumajanduslike keskkonnatoetuste ning mahepõllumajanduse kaudu. Meetmete toetusealuse pindala panus kliimamuutustesse rakendub peamiselt meetmete „Keskkonnasõbraliku majandamise toetus“ , „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus“, „Mahepõllumajandusliku tootmise toetus“, „Natura 2000 põllumajanduslike alade ja Natura 2000 metsaalade toetus“ kaudu, mis hõlmasid kokku 73% põllumajanduslikust maast 2018. a ning pindala suurenes võrreldes 2013. aastaga 13%. Positiivne mõju kliimamuutustega kohanemisele avaldub turvasmuldade püsiva taimkatte all hoidmisel, mida toetatakse läbi piirkondliku mullakaitse toetuse (MULD) ning mille toetusalune pind on vahemikus 2015–2018 suurenenud 34%.

Valdkondlikud eesmärgid: vähese CO₂-heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites ja sotsiaalse kaasatuse edendamine ning vaesuse ja mis tahes diskrimineerimise vastu võitlemine

- Eesmärkide täitmise panustab **OP prioriteetne suund 9: jätkusuutlik linnapiirkondade areng**. Suuna eesmärgid on asjakohased, vahehindamise põhjal ei ole aga suuna kõik tegevused 100% vastavuses seatud eesmärkidega, väga suur panus on läinud eelkõige kergliiklusteede rajamisele. Tulemusraamistiku nii finants- kui väljundnäitajate 2018.a vahe-sihttasemed (*kogu linnapiirkonna ühistranspordivõrgustikku arendavate ning liikuvust arendavate ja uuenduslike kergliikluse edendamise projektide arv; avalik linnaruum, mis on loodud või taastatud linnapiirkondades (m²) ja loodud lasteaia- ja lapsehoiukohtade arv*) on saavutatud. Lõpuks on alustatud ka ühistranspordivõrgustiku arendamise projektidega.

Valdkondlik eesmärk: säästva transpordi edendamine ja tähtsate võrgutaristute kitsaskohtade kõrvaldamine

- Eesmärki panustab **OP prioriteetne suund 10: jätkusuutlik transport**. Transpordi suuna näol on tegemist perioodi 2014-2020 rakendamise edulooga. Tulemusraamistiku näitajad (*rekonstrueeritud või uuendatud maanteelõikude kogupikkus, millest TEN-T (km); rekonstrueeritud ja uuendatud raudteelõikude kogupikkus, millest TEN-T (km)*) saavutasid 2018. aastaks seatud vahesihhtasemed juba 2016. aastal, tänaseks on arvestatavalt ületatud ka 2023.a sihttasemed. Transpordile ettenähtud vahendeid asuti kasutama esimeste seas, mistõttu olid hanked planeeritust odavamad ning tänu sellele oli võimalik sama summa eest rohkem ära

teha.²³

Valdkondlik eesmärk: info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine

- Eesmärki panustab **OP prioriteetne suund 11: IKT teenuste taristu**.
OP vahehindamise aruande kohaselt on suuna eesmärgid jätkuvalt asjakohased, tulemusraamistiku finants- ja väljundnäitaja (*ehitatud uue põlvkonna lairibavõrgu pikkus*) täitmine on liikunud väga heas tempos, 2018.a vahe-sihttasemed on täidetud.
Väljakutsena nimetab suuna rakendusasutus MKM asjaolu, et kuigi infoühiskonna toimimise eelduseks olev sidetaristu on enamikus Eesti piirkondades kättesaadav, on Eestis siiski palju kohti (eriti hõredama asustusega maapiirkondades), kuhu kaasaegne internetiühendus ei ole veel jõudnud, mistõttu on vajalik nn viimase miili ühenduste välja arendamine.²⁴ Aastal 2018 viis Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet läbi avaliku konkursi, mille tulemusel saab Elektrilevi OÜ 2019-2023 riigilt kokku 20 mln eurot riigieelarvelist toetust juurdepääsuvõrkude ehitamiseks 40 016 aadressile maapiirkondades.
- **MAK**: juurdepääsuvõrgu investeringuid on rahastatud LEADERi kohaliku arengu meetmest. Seisuga 31.12.2018 on rahastatud 4 juurdepääsuvõrgu rajamise projekti.

Valdkondlik eesmärk: avaliku sektori asutuste ja sidusrühmade institutsioonilise suutlikkuse ning tõhusa avaliku halduse edendamine

- Eesmärgi täitmise panustab **OP prioriteetne suund 12: haldusvõimekus**.
Suuna eesmärgid on vahehindamise põhjal asjakohased. Suunas on kaks fondi (ERF ja ESF) ning OP muudatusega alandati tulemusraamistikus ERFi finantsnäitajat. Muudatuse põhjuseks oli taas haldusreform, kuna olemasolevate ja uute infosüsteemide nutikas arendamine on suunatud ka KOVidele. IKT strateegiaid tuli enne avatud voorude läbiviimist uuendada (muudatused tehti aastateks 2017-2021). ERFi tulemusraamistiku väljundnäitaja (*avalike teenuste parandamise eesmärgil läbi viidud projektide arv*) sihttase jäi samaks, finants- ja väljundnäitaja on tulemusreservi saamiseks vajaliku saavutanud. Suuna ESF

²³ Riigi majandusaasta koondaruanne 2018 (transport)

²⁴ Riigi majandusaasta koondaruanne 2018 (infoühiskond)

tulemusraamistiku näitajad (*avaliku sektori, v.a kohalikud omavalitsused, ja MTÜ osalejate arv ESF toetatud koolitustel, eesmärgiga suurendada nende asjatundlikkust; rakke- ja ekspertrühmade arv ja finantsnäitaja*) on edenenud planeeritud tempos.

OP prioriteetsed suunale 13 ja 14, tehnilise abi (TA) tulemusraamistikku seatud ei ole, kuid oluline on TA roll rakendussüsteemi toimimisel ning tõhustamisel. Läbi koolituste tõstetakse ametnike kompetentsi, toetatakse erinevaid IT-arendusi, mis lihtsustavad taotlemise protsessi, tõstetakse avalikkuse teadlikust struktuurivahenditest jne.

e) Üksnes 2019. aasta aruande puhul: tabeli 2 andmete kokkuvõtlik analüüs, mis hõlmab vahe-eesmärkide mittesaavutamise põhjuste ja nende kõrvaldamiseks võetud meetmete hindamist.

ÜKP rakenduskava: juba 2017. a tulemusi hinnates oli selge, et planeeritud sihttasemeid mitmetes prioriteetsetes suundades ei õnnestu saavutada ning 2018 tehti ettepanek EK-le OPi muutmiseks. Muudatusi võis teha põhjendatud juhtudel (nt oluline muutus majanduses, keskkonnas või tööturu olukorras), st kui oluline muutus teeb võimatuks eesmärkide saavutamise. Analüüsiiti kõikide näitajate vahe-sihttasemete saavutamise realistlikkust ning põhjuseid probleemide taga, sh millisel juhul on põhjendatud vahe-sihttasemete korrigeerimine. Peamised põhjused, miks perioodi alguses seatud 2018.a vahe-sihttasemeid saavutada ei suudetud, olid:

- EL tasandi õigusraamistiku hiline vastuvõtmine, mis omakorda viis siseriiklike õigusaktide hilinemiseni;
- sarnaste või jätkumeetmete avamine alles peale eelmise perioodi vahendite lõppemist;
- haldusreformi kokkulepete viibimine 2 aastat, KOV-idele suunatud meetme tegevused olid ootel (reform mõjutas haridustaristu, tervise- ja sotsiaaltaristu ning -teenuste, energiatõhususe, veekaitse, haldusvõimekuse meetmeid);
- töövõimereformi rakendamine järk-järgult (oldi *ca* 1 a esialgsest ajakavast maas);
- kõrgharidusasutuste võrgu reform (ühinemised);
- ettenägematud asjaolud: muutused turul (nt rahastamisvahendite valdkond); valesti planeeritud ühikuhinnad (valdavalt üle hinnatud); valesti planeeritud projekti kestvus (pikemad projektid); valesti prognoositud ettevõtete omafinantseeringu määr (riigiabi reeglitest tulenevalt eri suurusega ettevõtetel erinevad toetuse määrad); vajadus meetmeid ümber disainida (turg ei ole huvitatud, erinevate lähenemiste katsetamine);

- keerulisemate rakenduskeemide kasutamine (kompaktsem lähemine, piloteerimine);
- hinnatõus teatud valdkondades ja ulatuslik hangete läbikukkumine.

Pärast *ca* aasta kokku kestnud probleemide ja takistuste analüüsi ja läbirääkimisi EK-ga, muudeti rakenduskava ning korrigeeriti tulemusraamistiku 7 väljundnäitaja vahe-sihttasemeid ning vähendati finantsnäitajate vahe-sihttasemeid kokku 518 mln eurot; lisaks tõsteti ümber 108 mln eurot EL toetusi peamiselt meetmetest, kus kokku lepitud tulemused olid juba saavutatud või saavutatakse väiksema raha eest või kui sai juba 2018.a kevadel riigi eelarvestrateegia protsessis prognoosida, et perioodi lõpuks ei suudeta kogu planeeritud raha ära kasutada. Muudatuse tulemusena täideti 2018.a vahe-sihttasemete vajalikud ulatuses pea kõikidel näitajatel, v.a 2. suuna ERFi finantsnäitaja ning 4.suuna ressursitõhususe väljundnäitaja.

Siseriiklikult koondasid tulemusreservi saamiseks jõu Rahandusministeerium, Riigi Tugiteenuste Keskus, rakendusüksused- ja -asutused ning toetuse saajad.

Näiteid kasutatud meetmetest:

- viidi sisse täiendav seire ja töötati võimalusel välja tegevuskavasid probleemsete näitajate saavutustasemete tõstmiseks;
- võimalusel toodi investeeringuid ja suuremaid kulusid varasemaks;
- küsiti toetuse saajatelt täiendavaid maksetaotlusi aasta lõpus;
- vaadati üle võimalused väljamaksete protsessi efektiivistamiseks;
- suunati täiendavat tööjõudu aasta lõpus ja alguses väljamaksetaotluste ja seirearuannete menetlemiseks;
- vaadati üle ERF ja ÜF näitajate raporteerimise loogika;
- 31.01.2019 seisuga esitati täiendav maksetaotlus EKle (2018.a tehtud ja välja makstud kulude osas).

Vaatamata viivitustele ja muudatustele loodetakse perioodi lõpus 2023. kõik tulemusraamistiku näitajate sihttasemed (ja seeläbi valdkondlikud eesmärgid) saavutada.

MAK 2014–2020 tulemusraamistiku vahe-eesmärgid on seatud 5-le prioriteedile ja nende täimisel ollakse edukad. Prioriteedid, millele on seatud vahe-eesmärgid:

- prioriteet 2, põllumajandusettevõtete elujõulisuse ja kõigi põllumajandusvormide konkurentsivõime parandamine kõigis piirkondades ning uuenduslike põllumajandustehnoloogiate ja metsade säästva majandamise edendamine;
- prioriteet 3 toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses;
- prioriteet 4, põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide taastamine, kaitse ja edendamine;

- prioriteet 5, loodusvarade tõhusama kasutamise edendamine ning vähese CO₂-heitega kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris;
- prioriteet 6, sotsiaalse kaasatuse, vaesuse vähendamise ja majanduskasvu edendamine maapiirkondades.

Prioriteetidele 2, 4, 5 ja 6 seatud vahe-eesmärgid on täidetud tulemusreservi reeglites nõutud määral.

Vahe-eesmärk avaliku sektori kogukulude osas on täielikult täidetud prioriteetide 2 ja 6 puhul. Prioriteetide 3, 4 ja 5 finantsplaani vahe-eesmärk ei ole 100% saavutatud, kuid prioriteetide 4 ja 5 saavutamise määr on piisav, et täita tulemusreservi saamiseks seatud sihttase. Kõige madalama tasemega on vahe-eesmärkide täitmine prioriteet 3 puhul, kus on saavutatud 81% seatud vahe-eesmärgist. Seatud on kolm vahe-eesmärki, millest on täidetud üks - põllumajanduslike majapidamiste arv, kes saavad toetust kvaliteedikavade, kohalike turgude / lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade kaudu.

Täitmata jäid vahe-eesmärgid prioriteedis 3, avaliku sektori kogukulu ning meetme 4 investeeringute maht sihtvaldkonda (põhjus ühe alategevuse hilisem algus). Vahe-eesmärgi mittetäitmise põhjuse kõrvaldamiseks eraldi meetmeid kasutusele ei võeta, sest määratud toetuse summast võib järeldada, et seatud eesmärgid saavutatakse.

Kui **EMKF** rakenduskava kohaselt nähti 2018. a lõpuks seatud kontrolltasemena ette 30% fondi vahendite kasutamist, siis aruandeperioodi lõpuks oli prioriteetide lõikes realselt välja makstud vastavalt 15%, 10%, 32%, 32%, 43% ja 8% prioriteedi eelarvest (ehk seatud eesmärk on saavutatud III, IV ja V prioriteedis).

Tabel 1.

Kliimamuutuseesmärkide jaoks kasutatud toetus

Fond	A. Partnerluslepingu kliimamuutuseesmärkide jaoks kasutatud toetus	B. Kliimamuutuseesmärkide jaoks kasutatud toetus	Partnerluslepinguga võrreldes kasutatud toetuse protsent (% B/A)
ESF	0	0	
ERDF	148 019 824	21 991 553	15%
ÜF	413 079 267	297 802 089	72%
EMKF	16 407 868	3 445 652	21%
EAFRD	241 152 181	140 166 414	41%
Kokku	818 659 141	323 239 294	39%

Tabel 2.

Ainult 2019. aasta aruande puhul — vahe-eesmärkide saavutamine liikmesriigi hinnangu alusel

Programm	Prioriteet	Fond	Piirkonna kategooria ²⁵	Valdkondlik eesmärk	Vahe-eesmärkide saavutamine (jah/ei)	Euroopa Liidu toetus
2014EE06RDNP001	P2	EAFRD			JAH	231 436 990,00
2014EE06RDNP001	P3	EAFRD			EI	98 139 450,00
2014EE06RDNP001	P4	EAFRD			JAH	284 392 000,00
2014EE06RDNP001	P5	EAFRD			JAH	20 662 750,00
2014EE06RDNP001	P6	EAFRD			JAH	155 776 750,00
2014EE14MFOP001	1	EMKF			EI	18 015 733,00
2014EE14MFOP001	2	EMKF			EI	13 402 413,00
2014EE14MFOP001	3	EMKF			JAH	11 654 842,00
2014EE14MFOP001	4	EMKF			JAH	23 600 000,00
2014EE14MFOP001	5	EMKF			JAH	25 973 343,00
2014EE14MFOP001	6	EMKF			EI	2 500 000,00
2014EE16M3OP001	1	ERDF	Vähem arenenud	Investeerimine haridusse, koolitusse ja oskuste omandamiseks kutsekoolitusse ja pidevõppesse	JAH	215 718 271,00
2014EE16M3OP001	11	ERDF	Vähem arenenud	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine	JAH	84 435 976,00
2014EE16M3OP001	12	ERDF	Vähem arenenud	Avaliku sektori asutuste ja sidusrühmade institutsioonilise suutlikkuse ning tõhusa avaliku halduse edendamine	JAH	92 772 992,00
2014EE16M3OP001	2	ERDF	Vähem arenenud	Sotsiaalse kaasatuse edendamine ning vaesuse ja mis tahes diskrimineerimise vastu võitlemine	EI	218 251 035,00
2014EE16M3OP001	4	ERDF	Vähem arenenud	Teaduse, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni edendamine	EI	622 934 131,00
2014EE16M3OP001	5	ERDF	Vähem arenenud	Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ja kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine	JAH	296 899 793,00

²⁵ Ei kohaldata EAFRD ega EMKFi suhtes.

Programm	Prioriteet	Fond	Piirkonna kategooria	Valdkondlik eesmärk	Vaheeesmärkide saavutamine (jah/ei)	Euroopa Liidu toetus
2014EE16M3OP001	5	ERDF	Vähem arenenud	Kestva ja kvaliteetse tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine	JAH	161 361 627,00
2014EE16M3OP001	9	ERDF	Vähem arenenud	Vähese CO ₂ -heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites	JAH	48 446 642,00
2014EE16M3OP001	9	ERDF	Vähem arenenud	Sotsiaalse kaasatuse edendamine ning vaesuse ja mis tahes diskrimineerimise vastu võitlemine	JAH	51 606 206,00
2014EE16M3OP001	1	ESF	Vähem arenenud	Investeerimine haridusse, koolitusse ja oskuste omandamiseks kutsekoolitusse ja pidevõppesse	JAH	192 940 211,00
2014EE16M3OP001	12	ESF	Vähem arenenud	Avaliku sektori asutuste ja sidusrühmade institutsioonilise suutlikkuse ning töhuga avaliku halduse edendamine	JAH	29 807 451,00
2014EE16M3OP001	2	ESF	Vähem arenenud	Sotsiaalse kaasatuse edendamine ning vaesuse ja mis tahes diskrimineerimise vastu võitlemine	JAH	139 379 940,00
2014EE16M3OP001	3	ESF	Vähem arenenud	Kestva ja kvaliteetse tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine	JAH	203 605 301,00
2014EE16M3OP001	4	ESF	Vähem arenenud	Investeerimine haridusse, koolitusse ja oskuste omandamiseks kutsekoolitusse ja pidevõppesse	JAH	10 851 064,00
2014EE16M3OP001	10	ÜF	N/A	Säästva transpordi edendamine ja tähtsate võrgutaristute kitsaskohtade kõrvaldamine	JAH	470 677 882,00
2014EE16M3OP001	6	ÜF	N/A	Vähese CO ₂ -heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites	JAH	247 071 258,00
2014EE16M3OP001	7	ÜF	N/A	Keskkonna säilitamine, keskkonnakaitse ja ressursside säästliku kasutamise edendamine	JAH	191 982 579,00
2014EE16M3OP001	8	ÜF	N/A	Kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja juhtimise edendamine	JAH	55 641 206,00
2014EE16M3OP001	8	ÜF	N/A	Keskkonna säilitamine, keskkonnakaitse ja ressursside säästliku kasutamise edendamine	JAH	56 852 754,00

4. Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide ning teiste liidu ja riiklike rahastamisvahendite ning Euroopa Investeerimispanka (EIP) vahelise koordineerimise tagamise mehhanismide rakendamine (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt d)

- a) **Partnerluslepingus kehtestatud koordineerimismehhanismide ja nende rakendamisel (kui see on asjakohane) tekkinud mis tahes probleemide hindamine.**

Partnerlusleppe koostamist ja rakendamist koordineerib Rahandusministeerium koos Põllumajandusministeeriumiga, kaasates kõiki ministeeriume, Riigikantseleid ja Läänemere piirkonna strateegia riiklikku kontaktpunkti. Partnerlusleppes välja toodud koordineerimismehhanismide: planeerimise ühtlustamine erinevate allikate vahel, erinevate rahastusallikate kombineerimine, seire- ja valdkondlike komisjonide korraldamine jne, rakendamisel üldjoontes probleeme ei ole esinenud. ÜKP vahehindamine nimetab vajadusena tuua valdkondlike komisjonide töösse enam sisse aruteluformaati, et kaasamist parandada.

Spetsiifilisematest teemadest toob Riigi Tugiteenuste Keskus välja probleemid renoveerimistoetusega. EK toetab üha enam võimalusi ESIF toetuste ja EK otsetoetuste kombineerimiseks projektide tasandil. 2018. aastal tekkis Eestis esimeste selliste kombineeritud toetuste rakendamise võimalus ÜF ja Horisont 2020 toetustega. Tegemist on KredExi poolt välja antava korterelamute renoveerimise toetusega, kus KredEx hüvitab renoveerimise meetme tingimustele vastavatest abikõlblikest kuludest 40%. Samal ajal on lubatud anda samale hoonele ka EK otsetoetust. Selline toetuste kombineerimine on EK poolt uus suund, mida üha enam propageeritakse ning järgmisel, 2021+ programmiperioodil, näeb EK seda veelgi suurema rakendusvõimalusena. Paraku ei ole EK andnud detailsemaid juhiseid toetuste kombineerimiseks ning KredExi renoveerimistoetuse kombineerimisel Tartu Linnavalitsuse poolt jagatava Horisont 2020 projekti SmartEnCity toetusega on olnud väga palju arutelusid kõigi osapooltega (KredEx, KA/RTK ja Tartu Linnavalitsus). Kahe erineva toetuse omavahelise topeltfinantseerimise välistamiseks lepiti kokku projekti tegevuste fondidevahelise jagamise põhimõtetes koos mõlema toetuse andja omavahelise protseduuriga. Kokkulepped fikseeriti memos.

MAKi rakendamisel märkimisväärseid probleeme partnerluslepingus märgitud koordineerimismehhanismide juures ei ole tekkinud.

EMKF rahastamisvahendite haldamiseks ja rakendamiseks sõlmiti haldusleping MEMi ja Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) vahel 17. jaanuaril 2017.a. Rahastamisvahendi planeeritud kogumaht kokku on 15 mln eurot, sellest EMKF 2014-2020 osalus 75% ja Eesti riigieelarve osalus 25%.

b) Vajadusele kohandatud ja uute koordineerimismehhanismide kirjeldus.

N/A

c) Vajaduse korral muud asjaolud.

N/A

5. Integreeritud lähenemisviisi rakendamine territoriaalse arengu suhtes või rakenduskavade rakendamisel põhinevate integreeritud lähenemisviiside kokkuvõtte, sealhulgas edusammud koostöö jaoks kehtestatud prioriteetvaldkondades (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt e)

a) Üldised märkused ja hindamine.

Piirkondlikku arengut toetatakse läbivalt kõikide ESI fondide raames.

ÜKP rakenduskavas on territoriaalselt fokuseeritud regionaalvaldkonna meetmed piirkondade konkurentsivõime tugevdamiseks väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkondi ning linnapiirkondade jätkusuulikuks arenguks viies suuremas linnapiirkonnas elanike arvuga üle 50 000 elaniku. Siseriiklikult on kavandatud territooriumipõhised toetusmeetmed nii Ida-Virumaa kui Kagu-Eesti (Põlva, Võru ja Valga maakonnad) arenguvajaduste rahastamiseks.

ÜKP rakenduskava vahehindamine toob välja, et Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti väljakutsed on sarnased üle-eestiliste väljakutsetega, kuid teravamad on probleemid inimeste hoiakute, teenuste kättesaadavuse, taotluste koostamise võimekuse, tööpuuduse,

tööjõupuuduse, sotsiaalse kaasatuse ning väljarändega. Regionaalselt tasakaalustatud arengu toetamiseks on oluline teadlikum info edastamine, tööturu- ja kaasamise meetmete rakendamine ning õppimise järgselt inimeste tagasi kodukanti meelitamine.

Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti arengut toetab riigiasutuste ja nende töökohtade viimine väljapoole Tallinna ning e-teenuste pakkumine. 2019. aasta jaanuariks oli välja viidud 729,3 töökohta (sh Ida-Virumaale 116,5 ja Kagu-Eesti maakondadesse 38), seega on täidetud üle 75% seatud eesmärgist ning asutused otsivad ka edaspidi võimalusi töökohtade väljaviimiseks.

Positiivne näide on SA Ida-Virumaa Tööstusalade Arenduse (IVIA) proaktiivne tegevus Ida-Virumaale tööstusinvesteeringute toomisel. IVIA-l on selge nägemus sellest, millist laadi ettevõtted ühele või teisele Ida-Virumaal ettevalmistatud tööstusalale sobivad. Nad töötavad proaktiivselt võimalike piirkonda investeerimisest huvitatud ettevõtetega aidades vajadusel kaasata pankade, Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetamise programmi, KredExi jm vahendeid. Hetkel toetatakse Ida-Virumaad juba Ida-Viru programmi raames. Ida-Viru Ettevõtluskeskus tegeleb ettevõtjate teavitamisega, tööstuse digitaliseerimise võimaluste tutvustamise ja auditite korraldamisega.

Väljakutseteks on jätkuvalt KOVide madal võimekus ja ettevõtjate vähene teadlikkus, mida tuleb tõsta, samuti on oluline KOVide ja ettevõtjate vahelise koostöö edendamine. Tähtis on toetada Ida-Virumaal ja Kagu-Eestis regionaalset arengut, millele struktuurvahenditest rahastatavad meetmed kindlasti panuse annavad, nt tööturu piirkondlike meetmete, rajatavate tervisekeskuste, riigigümnaasiumite jm näol. Vahehindamine soovib suunata osa tulemusreservi vahendeid ka Ida-Virumaa ettevõtjate teadlikkuse tõstmisele nii moodsate tehnoloogiate kasutamise (nt Tööstus 4.0) kui ka ettevõtlustoetuste taotlemise võimaluste kohta üldiselt. Samuti soovitatakse tõsta raudteeühendustele ligipääsetavust, mis aitab kaasa nii piirkonna liikuvuse, ettevõtluse kasvu kui ka üldisele CO2 vähendamisele. Ida-Virumaa kontekstis on kindlasti oluline keskkonnakaitse: tuleb jätkata tegevustega jääkreostusobjektide likvideerimisel ning kaitstavate elupaikade taastamisel. KOVide võimekuse tõstmisega tegeleb rakenduskava haldusvõimekuse suund ning selles osas soovitatakse vahehindamises tööd jätkata.

b) Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti i puhul kogukonna eestvedamisel kohaliku arengu rakendamise ülevaade.

Kogukonna juhitud kohaliku algatuse lähenemisest lähtutakse **MAK 2014–2020** meetmes „Toetus LEADER-i kohalikule arengule (CLLD – kogukonna juhitud kohalik areng)“. LEADER tüüpi meetmed panustavad piirkondliku ja kohaliku tasandi ning vabariiklaste rolli tugevdamisele piirkondlikku arengut puudutavates otsustusprotsessides ning võimaldavad maapiirkondades kohalikul initsiatiivil uuenduslike transpordi- jm teenuste

lahenduste kasutuselevõttu, kiire interneti võrguga ühenduste loomist ning kogukonnateenuste toetamist. Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetme sekkumiste raames on LEADER-gruppide esindajaid kaasatud tegevuste valikul. LEADER-meede on suunatud maapiirkonna arendamiseks kohaliku tasandi kaudu, mille eesmärgiks on tegevuspiirkondade tasakaalustatud arendamine. Tegevused on suunatud ettevõtjate konkurentsivõime tõstmisele ühiste tegevuste rakendamise, sotsiaalse kaasatuse edendamisele, piirkondlike eripärade paremale kasutamisele, uuenduslike lahenduste leidmisele ja kasutuselevõtu soodustamisele, sh kogukonnateenuste arendamisele ning kohaliku tasandi valitsemise parendamisele eri osapoolte kaasamisega.

LEADER lähenemise põhielementideks on avaliku ja erasektori partnerluses loodud kohalikud tegevusgrupid, kes koostavad piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad. Nii strateegiate väljatöötamine kui ka rakendamine toimub alt-üles põhimõttel. Strateegiad koosnevad omavahel seotud ja mitut valdkonda hõlmavatest toetusmeetmetest. Lisaks koostööle on LEADERis väga oluline võrgustikutöö soodustamine. LEADER meetmest rahastatakse uusi töökohti, kaasatakse kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise ja elluviimise protsessi kohalikud elanikud ning parandatakse teenuste kättesaadavust muuhulgas läbi IT-teenuste parema kättesaadavuse. Piirkondlike eripärade arvestamiseks arendatakse kohalikku toitu, soodustatakse uuenduslike lahenduste kasutuselevõtmist kogukonnateenuste arendamisel ning toetatakse kohaliku tasandi valitsemise parendamist läbi erinevate osapoolte kaasamise.

Meetme tutvustamiseks toimuvad üldjuhul kaks korda aastas LEADER-meetme infopäevad, kus peamiseks sihtrühmaks on kohalike tegevusgruppide esindajad. Infopäevasid korraldab Maaeluvõrgustik koostöös MEMi ja PRIAga. Vajadusel korraldatakse täiendavaid piirkondlike infopäevi/seminare või vebinare, mis on suunatud konkreetsete teemade lahendamiseks või tutvustamiseks. Nt uue e-keskkonna kasutuselevõtmise eel ja rakendamisel korraldati mitmeid vebinare. Alates 2017.a novembrist toimub LEADER projektitaotluste esitamine ja hindamine läbi PRIA uue e-teenuse.

LEADER tegevust korraldavad 26 kohalikku tegevusgruppi, kes koostasid selleks kohaliku arengu strateegia. Välja töötatud kohaliku arengu strateegiad võtavad arvesse kohalikke vajadusi ja potentsiaali ning on koosõlas asjaomaste valdkondlike ja piirkondlike arengukavadega. Kohaliku arengu strateegiat koostades olid kaasatud tegevuspiirkondade erinevate eluvaldkondade esindajad, et kindlustada kogukonna kõrgetasemelist osalust. Korraldati mh 104 koolitust, lisaks erinevaid üritusi (töögrupe, ümarlaudu, seminare, kohtumisi jms) 281 korral ning läbi viidi 28 uuringut. Kohaliku arengu strateegiad kiideti heaks maaeluministri poolt 1. märtsil 2016. Alates strateegia heaks kiitmisest on kohalikel tegevusgrupil õigus strateegiat rakendada ehk korraldada taotlusvoorusid.

Projektitaotluste valdkondades on kõige suurem osakaal spordi- ja muu vaba aja tegevuste, maaturismi ja kultuuripärandiga seonduvates projektides. Projektide tegevusvaldkondadest nähtub ka, et 15% juhtudel on tegemist projektiga, mis ei kohaldu ühegi eelvalikus olnud tegevusvaldkonna alla ning 18% projektidest on hõlmatud tegevusvaldkondadega, kus on alla 100 projekti. Mõlemad asjaolud tõestavad LEADER meetme ja piirkondade eripära ning laiahaardelisust. Kokku on rahuldatud projekte 27 erineva tegevusvaldkonna raames, sh ka projekte, mille tegevusvaldkonnaks on puuetega inimeste toetamine, maapoed (sh rändkauplused), internetiühenduse loomine, taastuenergia, sh biomajandus.

LEADER-meede on atraktiivne: 2018.a seisuga oli kohalike tegevusgrupi liikmete arv 1757 ning kohaliku arengu strateegiatega hõlmatud elanike arv üle 499 tuhande inimese (sihtväärtus 2023. aastal 472 730).

EMKF ranna- ja sisevete kalanduse ja kalandusega seotud piirkondade majandusliku jätkusuutlikkuse arendamise ja ühise kalanduspoliitika eesmärkide elluviimiseks viiakse osa kavandatavaid tegevusi ellu läbi kogukonna juhitud kohaliku arengu rakendamise (EMKFi 4. prioriteet). Ranna- ja sisevete kalandusega hõlmatud piirkonnad on valdavalt maapiirkonnad, sh ääremaad, mida iseloomustab töökohtade vähesus ja rahvastiku väljaränne. Alt-üles lähenemise eesmärk kalanduspiirkondade arendamisel on kohaliku kalurkonna, kalandusega seotud ettevõtjate jt piirkonna ettevõtjate/organisatsioonide kaasamine otsustusprotsessi ja kalanduspiirkondade tasakaalustatud territoriaalse arengule kaasaaitamine, samuti kohaliku teadmusbasi kasutamine kalanduspiirkondade jaoks maksimaalsete tulemuste saavutamiseks.

Kohalike algatusrühmade poolt rakendatava meetme raames keskendutakse eelkõige rannapiirkondades kalandusega seotud isikute sissetulekute tagamisele ja sotsiaalse sidususe ning tööhõive arendamisele. Selleks toetatakse toodangu väärimist ja turustamist, majandustegevuse mitmekesistamist, kalasadamate uuendamist, koelmualade taastamist ja sotsiaalse heaolu ja kultuuripärandiga seotud tegevusi. Kalanduspiirkondade 8 strateegiat on heaks kiidetud ning kohalikud algatusrühmad viivad strateegiaid ellu.

4. prioriteedi raames on heaks kiidetud 519 projekti (sh 8 kalanduspiirkondade strateegiat). Väljamaksete tempo võrreldes eelmise aastaga on olulisel määral kiirenenud.

MEM on läbi viimas vahetulemuste hindamist meetmete „Kogukonna juhitud kohaliku arengu strateegia rakendamine“ ja „Koostöötegevused“ osas. Hindamise raames selgitatakse välja, kas meetmete rakendamine kulgeb kõikides kalanduspiirkondades ootus- ja eesmärgipäraselt vastavalt rakenduskava meetmete rakendamise eesmärkidele. Ühtlasi hinnatakse kogukonna juhitud kohaliku arengu rakendusskeemi metoodikat ehk kohalike algatusrühmade tegevust kohalike arengustrateegiate elluviimisel.

- c) **Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti i puhul — vajaduse korral integreeritud territoriaalsete investeeringute rakendamise ülevaade.**

N/A: integreeritud territoriaalsete investeeringute (ITI) mehhanismi ei rakendata, kuid regionaalarengu probleemide lahendamisel kasutatakse linnapiirkondade ja toimepiirkondade tasandil integreeritud lähenemist.

- d) **Integreeritud lähenemisviisi rakendamine territoriaalse arengu suhtes või rakenduskavade rakendamisel põhinevate integreeritud lähenemisviiside kokkuvõtte, sealhulgas edusammud koostöö jaoks kehtestatud prioriteetvaldkondades (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt e) ca) määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti i puhul — linnade säästva arengu investeeringute rakendamise ülevaade.**

Linnade jätkusuutliku arengu toetamist kavandatakse eeskätt rakenduskava prioriteetse suuna 9 „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ kaudu. Suuna ülevaade ja hinnang aruande peatükis 2, lisainfo ptk 9.

Lisaks prioriteetsele suunale „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“, panustavad linnade jätkusuutlikku arengusse mitmed teised kavandatavad sekkumised, sh korterelamute energiasäästu, tänavavalgustussüsteemide renoveerimisse (rakenduskava prioriteetne suund 6 „Energiatõhusus“), kasvuvõimelisse ettevõtlusse ja teadus-arendustegevusse (rakenduskava prioriteetne suund 4), teenustesse, tagamaks võrdseid võimalusi hõives osalemiseks (rakenduskava prioriteetne suund 2), ning transpordi negatiivse keskkonnamõju vähendamisse (prioriteetne suund 10 „Jätkusuutlik transport“): suunande arengu kohta info aruande ptk 2 ja 9.

- e) **Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti ii puhul — vajaduse korral makropiirkondlike ja mere vesikonna strateegiate rakendamise ülevaade.**

Eesti on **Euroopa Liidu Läänemere Strateegia** (EUSBSR ehk *the European Union Strategy for the Baltic Sea Region*) aktiivne liige. 2017/2018 oli Eesti Läänemere strateegia (LSM) rahvuslike koordinaatorite grupi töö juht. Selle perioodi peamised otsused olid alustada strateegia tegevuskava läbivaatamist, samuti ELi LMSi kommunikatsioonistrateegia läbivaatamist. Üheksas EUSBSRi iga-aastane foorum toimus Tallinnas 2018. aasta juunis, osalejaid oli üle 800, projekti toetas Interreg Baltic Sea Region (BSP).

Osalejad Eestist aitasid kaasa juhtrühmade poliitilistele aruteludele, mh kavandati uusi meetmeid 2018. aasta märtsi HELCOMi (*Baltic Marine Environment Protection Commission - Helsinki Commission*) ministrite kohtumisel otsustatu elluviimiseks. Paljud Eesti tegevused (nii EL kui kohaliku toetuse eest rahastatavad) EUSBSR poliitikavaldkondades on suunatud Läänemere puhastamisele.

Eesti osaleb enam kui 60 EUSBSRi lipuprojektis (kokku üle 100 projekti). Kõige aktiivsemad osalejad on Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool. Eesti on juhtpartner 5 lipuprojektis (*Cross Motion, Submariner, DIGINNO (Digital Innovation Network)*), EVAPREM (*Developing an evaluation model to assess prevention measures*), Baltflex, mis on toetatud Interregi Balti mere programmist. Suur hulk Eesti osalusega riikidevahelisi projekte katab järgmisi poliitikavaldkondi: biomajandus, kultuur, haridus, energia, innovatsioon, mereohutus.

Lisaks riikidevahelistele ettevõtmistele on käimas kohalikud tegevused, kuhu panustavad ka KOVid ja seda eelkõige valdkondades, mis on seotud merekeskkonnaga. Kindlasti on toimunud progress EUSBSRi eesmärkide täitmise osas, kuid tänaseks on juba selge, et mõned 2021. eesmärgid saavutatakse planeeritust hiljem. Käimasoleva Strateegia Tegevuskava uuendamise käigus püütakse selle tegevust enam fookusseerida. Ka strateegia elluviimisel annab tunda uuenenud kohalike omavalitsuste vähene võimekus koostöös välispartneritega.

Oluline on ka mainida võrgustikke, mis algatavad järjest uusi projekte, hea näide koostööst on siin ScanBalt (www.scanbalt.org), mis olles ka ise projekt, on samas edukas kasvulava uutele projektidele tervise ja biomajanduse vallas. Eesti partneritel on ScanBalt arengus oluline roll.

Eesti - Läti programm

Euroopa territoriaalse koostöö Eesti - Läti programmi rahastatakse ERFist, Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi eelarvest. Programmi eelarve on kokku 46 728 593 eurot, millest ERF moodustab 38 933 803 eurot.

Eesti-Läti programmi prioriteetid panustavad EL strateegia „Euroopa 2020” eesmärgi täitmisse:

1. Prioriteetse suuna *teigus ja ligitõmbav ettevõtluskeskkond* raames on 24 projekti, millest 9 projekti panustavad piiriülese ettevõtluskoostöö arendamisse summas 2 652 469,78 eurot ERFist ning 15 projekti panustavad ühiste toodete ja teenuste arendamisse, millest ERFi summa oli 5 067 920,93 eurot.
2. *Puhta ja hinnatud elukeskkonna* prioriteedi eesmärki täidavad kokku 15 projekti, ja konkreetset Läänemere strateegiasse panustavad kaks projekti:

- "Läänemere ranniku matkarada Lätis ja Eestis" - "*Hiking Route in the Baltic Sea coastline in Latvia and Estonia*" (*Coastal hiking*). Projekti eesmärk on arendada Eestis ja Lätis matkaturismi marsruuti mööda Läänemere rannikut. Marsruut kogupikkusega umbes 1100 km kulgeb Läti läänerrannikut pidi alates Leedu piirist kuni Läänemaani ning edasi Tallinnani.
 - "Liivi lahe lämmastiku haldamise integreeritud süsteem" – "*Integrated Nitrogen Management System for the Gulf of Riga*" (*Gurinimas*) Projekti eesmärgiks on lämmastiku koormuse vähendamine Liivi lahele koostöös Eesti ja Läti ameti- ja teadusasutustega. Lämmastiku haldamise integreeritud süsteem hõlmab lämmastikutsükli põhjalikku analüüsi ja Liivi lahe piirkonna riskipiirkondade määratlemist, kus võtta vajalikke meetmeid. Projektis arendatav uus integreeritud lämmastiku juhtimissüsteem annab osalevatele riikidele – Eestile ja Lätile – ühtlustatud raamistiku, mida hiljem rakendavad Eesti ja Läti ametiasutused.
3. Ühendatud tööturg – paranenud ligipääs töökohtadele teisel pool piiri prioriteetse suuna raames on käimas kaks projekti mille ERFi eelarve on 753 897,32 eurot. Projektide eesmärgiks on töötada välja 5 uut või täiustatud teenust töötajatele või tööandjatele ning kaasata 312 piiriülese liikuvuse algatust.
 4. Prioriteetses suunas parem sadamavõrk on käivitunud üks suuremahuline projekt „Purjetamise infrastruktuuri ja jahtide sadamate võrgustiku ehitamise parandamine Eestis ja Lätis“ – „*Improvement of sailing infrastructure and yacht harbours network building in Estonia and Latvia*“ (*ESTLAT Harbours*). Antud projekt panustab väikesadamate võrgustiku loomisega Läänemere strateegiasse.

Eesti - Vene programm

Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendi (ENI) raames ellu viidava Eesti - Vene programmi kogueelarve on 35 652 497,54 eurot, sellest ERF (50%) ja ENI (50%) moodustavad 16 807 524 eurot ning Eesti Vabariigi kaasrahastus 9 012 572 eurot ja Vene Föderatsiooni kaasrahastus moodustab 8 403 762 eurot. Programmi raames toetatakse nelja temaatilist eesmärki:

1. Temaatiline eesmärk 1 - ettevõtluse ja väikese ning keskmise suurusega ettevõtjate areng;
2. temaatiline eesmärk 5 - kohaliku ja piirkondliku hea valitsemistava toetamine;
3. Temaatiline eesmärk 6 - keskkonnakaitse, kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohandumine. Antud temaatilise eesmärgi raames rahastatakse strateegilist piiriülest investeringuprojekti „Majanduslikult jätkusuutlik ja keskkonnasäästlik Peipsi järve piirkond 2“ – „*Economically and Environmentally Sustainable Lake Peipsi area 2*“ (*Common Peipsi 2*), mille raames on plaanis ühiste veevarude kvaliteedi parandamine, vähendades nende saastekoormust. Projekt panustab ka 1. prioriteetsesse suunda;

4. Temaatiline eesmärk 10 – rahastatakse üht strateegilist piiriülest investeringuprojekti, mis on suunatud piirihalduse ja -julgeoleku, inimeste liikumise ja rände halduse edendamisele.

e) Seoses määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunktiga iii vajaduse korral ülevaade integreeritud lähenemisviisi rakendamisest vaesusest kõige rohkem mõjutatud geograafiliste piirkondade või kõige suurema diskrimineerimis- või tõrjutusriskiga sihtrühmade vajadustega tegelemiseks.

— *Vaesusest kõige rohkem mõjutatud geograafiliste piirkondade või kõige suurema diskrimineerimis- või tõrjutusriskiga sihtrühmade vajadustega tegelemiseks võetud meetmete kirjeldus.*

— *Nende geograafiliste piirkondade/sihtrühmade vajadustega tegelemisel saavutatud tulemuste kirjeldus.*

Statistikaameti viimastest kättesaadavatest andmetest on nii tööhõive kui suhtelise vaesuse näitajate poolest kõige probleemsed geograafilised piirkonnad Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti maakonnad (Põlva, Valga ja Võru). Tööhõive määr on nendes maakondades küll viimase kahe aasta lõikes kasvanud, kuid püsib muu Eestiga võrreldes siiski tagasihoidlik, jäädes näiteks Valga maakonnas 66,9 % ja Ida-Viru maakonnas 67,3% juurde. Suhtelise vaesuse määr on 2017. aastal kasvanud kõikides maakondades, kuid on kõrgeim Ida-Viru maakonnas (34,6%) ja Valga maakonnas (40,1%). Ida-Virumaa eristub teistest maakondadest ka kehvemate tervisenäitajate poolest. Halvenenud on elanike hinnang oma elukoha turvalisusele, tervislikule seisundile ning vahe Eesti keskmisega tervena elatud eluea osas kasvab. 2018. aastal algatati Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti toetusprogrammide ettevalmistamine, et kokku leppida ja töötada välja tegevused piirkonna arengueesmärkide saavutamiseks.

Ida-Virumaa programmi eesmärk on Ida-Virumaa majanduse elavdamine ja piirkonna elukeskkonna atraktiivsuse suurendamine, nooremaeliste väljavoolu pidurdamine ning läbi piirkonna eelisarendamise mahajäämuse vähendamine teistest Eesti piirkondadest. 2018 alustati järgmiste tegevustega:

- toetusmeede tööstusettevõtete investeringutele (avatud taotlemise põhimõttel);
- ettevõtjate arengu, ekspordialane ning uute tehnoloogiate kasutuselevõttuga seotud nõustamine ja koolitus;
- eesti ja inglise keele õpe ettevõtjatele ja ettevõtete võtmetöötajatele;

- Viru Filmifondi riiklik kaasrahastamine;
- üle-eestilise ulatusega spordi- ja kultuuriürituste käivitamine ja arendamine;
- äri- ja start-up inkubaatorite tegevuse toetamine (avatud taotlemise põhimõttel).

Lisaks jätkub Ida-Viru linnapiirkondade jätkusuutliku arendamise meede, millega toetatakse Ida-Virumaa linnapiirkondades elukeskkonna parandamist ja atraktiivsemaks muutmist. Sotsiaalministeerium lisis viimase rakenduskava muudatusega teise prioriteetsesse suunda tegevuse, mille tulemusena toetatakse pädevuskeskusega võrgustunud keskhaigla infrastruktuuri kaasajastamist Ida-Virumaal kui riskipiirkonnas (projekti toetuse osakaal: ERFi ca 15,5 mln ja SA Ida-Viru Keskhaigla omafinantseering 7,5 mln eurot).

Kagu-Eesti arengueesmärkide saavutamiseks on võtmetähtsusega ettevõtluse ja tööhõive soodustamine. Programmist arendatakse (siseriiklik eelarve 800 000 eurot aastas – esialgu kavandatud programm 4 aastaks) piirkonna ettevõtluskeskkonda ja inimkapitali ning rakendatakse piirkonna kultuurilis-looduslikku eripära kui spetsiifilist arengupotentsiaali. Töötatakse välja meetmed ettevõtjate toetamiseks, spetsialistidele eluasemete korrastamiseks ja piirkonna mainekujunduseks. 2018 toimusid programmi ettevalmistamiseks huvigruppidega kohtumised, arenguvajaduste täpsustamine ja tegevuste valimine.

EAFRD panustab Ida-Virumaa maapiirkonna arengusse peamiselt läbi kahe maaelu arengukava meetme: „Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas“ ja „Toetus LEADERi kohalikule arengule (CLLD – kogukonna juhitud kohalik areng)“.

Tööhõive suurendamise ja maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise eesmärgiga rakendatakse tegevust „Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas“ arvestades just Eesti maapiirkonna eripärasid ja probleeme ning lähtutakse primaarsektori tööhõive muutumisest ja teiste majanduslike tegevusalade arendamisest. Peamine eesmärk on ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine, millega kaasneb töökohtade loomine ja samuti ettevõtjate vahelise koostöö soodustamine. Toetust antakse mikroettevõtjast põllumajandustootjale ja mittepõllumajandusliku ettevõtlusega tegelevale mikroettevõtjale. Tegevuse on aktiivselt rakendunud. Seisuga 31.12.2018 on toimunud 3 taotlusvooru, kus on kiidetud heaks 403 ettevõtja taotlus toetuse summas 33 mln eurot. Toetust on välja makstud 14 mln eurot ja sellega on tehtud ava ja erasektori peale kokku investeeringut 37 mln eurot.

LEADER-meetme projektitoetus on võrreldes eelmise programmiperioodiga suunatud rohkem ettevõtluse arendamisele, koostööle ja ühisprojektidele, mille tegevuste elluviimine võtab kauem aega, kuid samas on rohkem integreeriva iseloomuga. Seisuga

31.12.2018 olid toetuse saajatest 9,2% avalikust sektorist, 48,3% kolmandast sektorist ja 42,5% erasektorist. Koostööprojekte oli 72, millest 26 olid rahvusvahelised koostööprojektid.

f) Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 15 lõike 2 punkti a alapunkti iv puhul vajaduse korral ülevaade rakendamisest selliste ebasoodsate tingimuste all kannatavate geograafiliste alade rahvastikuprobleemidega tegelemiseks.

Eestis ei eristu ulatuslikumaid riigisiseseid piirkondi, mis kannataksid raskete ja püsivate ebasoodsate looduslike olude all. Rakendatakse siseriiklikku väikesaarte programmi, mille eesmärgiks on tõsta väikesaarte kogukondadele osutatavate esmatähtsate teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti, et tagada saarte elanikele vajalikud elamistingimused. ESI fondidest on tehtud investeringuid ühenduste parandamiseks väikesaartega, rekonstrueerides sadamaid ja soetades ühenduse pidamiseks laevu.

Demograafiliste eelduste piirkondlikud erinevused ilmnevad suuremate linnapiirkondade ja ülejäänud Eesti toimepiirkondade vahel. On jätkunud suuremate linnapiirkondade suunaline siseränne, keskuste valglinnastumine ning Kesk-Eesti ja mitmete äärealade rahvastiku vähenemine. Rändesuundumuste tagajärjel üha enam suureneb ka rahvastiku vanuskoostise ja loomuliku iibe mõju piirkondade arengupotentsiaali erinevustele, seda ennekõike nooremaealiste linnapiirkondade ja välisriikide-suunalise rände tagajärjel. Rahandusministeerium rakendab meetet piirkondade konkurentsivõime tugevdamiseks väljapool Tallinna ja Tartu linnapiirkondi, millest toetatakse laia valdkonda tegevusi ettevõtluse ning tööhõive arendamiseks. Piirkondlike arenguerisuste parandamisele annavad panuse ka kõik teised ESI meetmed, mille tegevused edendavad piirkondade ühtlast ja kestlikku arengut, sh aitavad kaasa kõigi maakondade SKP kasvule ja erinevuste vähenemisele või loovad töökohtade ja vaba-aja tegevusvõimaluste kättesaadavust ühtlaselt kõigis toimepiirkondades.

6. Vajaduse korral meetmed, mis on võetud, et parandada liikmesriikide asutuste ja toetusesaajate suutlikkust Euroopa struktuuri- ja investeerimisfonde hallata ja kasutada (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt f)

Läbivalt toetatakse struktuurivahendeid rakendavaid asutusi ning toetuste saajaid erinevate IT lahendustega, mis aitavad vähendada kõikide osapoolte halduskoormust ja kiirendavad dokumentide menetlemise protsessi. Samuti panustatakse koolitustesse ning

infopäevade korraldamise, mida pakutakse ning disainitakse toetuse saajate ning rakendusasutuste ning -üksuste vajadusi arvestades. Jätkuvad iga-aastased struktuurivahendite administratsiooni asutuste töötajatele mõeldud seminarid, mille eesmärgiks on võimaldada vahetada teavet rakendamise hetkeseisust, käimasolevast perioodist, toetuse andmise tingimustest, seirest, teavitamisest ning teistest aktuaalsetest teemadest.

Struktuurivahendite rakendajatele mõeldud keskeid koolitusi korraldab ja koordineerib Riigi Tugiteenuste Keskus (RTK), kes koostab üldjuhul kaks korda aastas koolitusplaani, milles fikseeritakse struktuurivahendite administratsiooni aktuaalsemad koolitusvajadused koos võimalike lahendustega ning orienteeruva koolitusmahu ja ajakavaga. Koolitusvajaduste aluseks on seotud asutuste koolitussoovid. Lisaks hindab RTK järelevalve tegevuse raames üles kerkinud kitsaskohti (nt riskide hindamise tulemused, tööprotseduuride kooskõlastamise protsessi käigus välja tulnud puudujäägid, andmekvaliteedi kontrolli tulemused, samuti jooksva töö käigus läbi viidud analüüsid, auditi aruanded) ja disainib selle alusel koolitusi. Koolitusplaanis olevaid koolitusi, seminare, nõustamisi, töögrupi kohtumisi jm tegevusi tellitakse turult või viivad neid läbi administratsiooni enda töötajad.

Et toimuks pidev progress, on koolitusplaan, selle põhimõtted ning positsioon ajas muutunud ning ka edaspidi ajas muutuv ja kohanev. Arvestama peab täna juba ka järgmise rahastusperioodi eripärade (rakendusüksuste arvu võimalik vähenemine). RTK hinnangul on iga-aastaselt aina suurem vajadus n-ö teise tasandi koolituste järele, mis on suunatud kitsale temale spetsialisti ja eksperdi tasemel ning taolisi koolitusi planeeritakse järjest rohkem ka koolitusplaani.

MAK 2014–2020 tehnilist abi on kasutatud maaelu arengukava kasusaajate ja avalikkuse informeerimiseks; MAK 2014–2020 seotud info jagamiseks, kasutades selleks asutuste veebilehti; samuti teavitustööks läbi trükimeedia, tele- ja raadiokanalite; info- ja juhendmaterjalide väljaandmiseks; teabepäevade ja koolituste korraldamiseks. Aastaringelt antakse erinevate kommunikatsioonikanalite kaudu avalikkusele teavet, sh kommuniqueeritakse avalikkusele maaelu arengukava meetmete elluviimise tulemusi ja edusamme meetmete eesmärkide saavutamisel, avaldatakse artikleid ja edulugusid nii trükimeedias, veebis, raadios kui ka televisioonis.

Meetme vahenditest on toetatud mh toetuse administreerimise jaoks vajalike infosüsteemide soetamise ja juurutamise kulusid ning neid infosüsteeme toetavate IT-seadmete (nt serverid) kasutamiseks vajaliku tarkvara soetamist, sealhulgas maaelu arengukava infosüsteemide ja programmperioodile 2014–2020 üleminekuks vajalikke arenduskulusid, IT-süsteemi tehtavad vajalikke arendusi, et oleks võimalik võtta vastu

taotlusi ja teostada administratiivseid kontrolle vastavalt meetme määrustes esitatud nõuetele ning määrata/mitte määrata toetust.

EMKF 2014-2020 tehnilist abi on kasutatud taotlejate või toetuse saajate kontrolli tarvis vajalike ekspertuuringute teenustööna tellimiseks, mis on vajalikud taotleja või toetuse saaja nõuetele vastavuse või taotletud objektide (investeeringu) abikõlblikkuse hindamiseks. Samuti EMKF meetmete rakendamiseks vajalike koolituste, seminaride, koosolekute ja välislähetuste tarbeks, mis seostuvad EMKF toetustega ja aitavad kaasa EMKF toetuste administreerimist.

Arendatud on erinevaid infosüsteeme, näiteks menetlussüsteemi MATS. Läbi on viidud teadlikkuse uuring, mille raames selgitati välja, kas meetmete rakendamine kulgeb ootus- ja eesmärgipäraselt.

Iga aastaselt korraldatakse ka „Avatud kalasadamate päeva“, mille raames on soov suurendada kalatarbimist ja tutvustada Euroopa Liidu ühise kalanduspoliitika raames Eesti kalandusse ning rannapiirkondadesse tehtud investeeringuid ja nende tulemuslikkust, samuti Eesti kalandust laiemalt. Antud sündmuse tarbeks tehakse teavituskampaaniat nii läbi trükimeedia kui ka raadiokanalite.

Tehnilist abi on kasutatud ka uue rakenduskava ettevalmistamiseks, mille käigus toimuvad erinevad töörühma ja ekspertkomisjoni kohtumised. Kord aastas või kui on vajadus, siis kaks korda aastas, toimuvad ka seirekomisjonid.

7.Võetud meetmed ja toetusesaajate halduskoormuse vähendamisel saavutatud edu (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt g)

2018. aastal viidi ellu ühtse rakendusteenuse (ÜRT) pilootprojekt, mille käigus viidi Rahandusministeeriumi valdkonna toetuste rakendamine koos korraldusasutuse funktsiooniga üle ühte asutusse. Projekti eesmärkideks oli ühtlustada taotlemise protseduure, teha taotlemine kliendi jaoks arusaadavamaks, vähendada kontrollitasandeid jne.²⁶ Muudatuse tulemusena hakkas Riigi Tugiteenuste Keskuse rakendusüksus menetlema Rahandusministeeriumi hallatavaid meetmeid, sh regionaalvaldkonda panustavaid meetmeid. Kokku toodi RTKsse üle 40 meetet, millest 25 rakendatakse struktuurivahenditest ja ülejäänuid riigieelarvest antavatest toetustest.

Toetuse saaja jaoks korraldati tehniline muudatus tõrkevabalt – maksed jätkusid esimesest üleviimise tööpäevast. Üleviimise järgselt saadud kogemus toetab ideed, et rakendusüksused võiksid rakendada erinevatest allikatest rahastatavaid tegevusi keskselt.

²⁶ https://www.struktuurifondid.ee/sites/default/files/uhtne_rakendusteenus.pdf

Omades rakendatavas haldusalas spetsiifilist ülevaadet erinevatest tegevustest, suudavad rakendusüksused anda parema sisendi poliitikakujundajale, et välistada samale sihtgrupile suunatud samasisuliste toetuste dubleerimine.

Aruandlusperioodil on ühtne rakendusteenus käivitatud, kuid tegevuste tulemuslikkust puudutavad täpsemad mõõdikud on väljatöötamisel (nt tagasiside süsteem, menetlusaegade ja protsesside monitoorimised jms). Korraldusasutus (KA) RTK on aruandlusperioodil lihtsustanud rakendusüksustele seatud minimaalseid kohustuslikke protsesse, suunates kontrolliprotsesse riskidel põhinevaks (nt maksete kontrollid ühetasandilised; kontrollid riskidel põhinevatel valimitel). Samuti on korraldusasutus panustanud oluliselt IT süsteemi menetluskeskkonna automatiseerimisse, mis vähendab taotluste menetlemise protsessile kuluvat aega.

Toetuse saaja halduskoormuse vähendamiseks on tagatud IT lahendused taotlemiseks, projekti rakendamiseks ja aruandluseks, lisaks annab e-keskkonnas taotlemine võimaluse projekti eelhindamiseks. Väljamaksetel kasutatakse võimalusel kulude hüvitamist lihtsustatud viisil.

ÜKP fondid/ RTK: toetuse saajatele hüvitatakse kaudseid kulusid ainult lihtsustatud viisil ehk ühtse määra alusel. Sellest tulenevalt on vähenenud koormus kaudsete kulude kontrollimisel. Kulude hüvitamisel kasutatakse järjest enam lihtsustatud kuluhüvitamise viise.

Toetuse saajate ja ESIF vahendite operatiivsemaks rakendamiseks on kasutusel erinevad elektroonilised keskkonnad. Kogu struktuurivahendite kaasrahastatud projektidega seotud informatsioon kogutakse ja töödeldakse kahes infosüsteemis:

1. Struktuurifondide operatiivinfosüsteem (SFOS) ja E-toetus, mida kasutab enamik RÜ-dest ning
2. *Microsoft Dynamics NAV*il põhinev ERP-süsteem (ettevõtte ressursside planeerimine), mida kasutab üks RÜ – EAS. Projektide andmed laetakse SFOS-i üks kord ööpäevas veebipõhist andmete laadimise liidest kasutades.

Toetuse saaja jaoks on loodud iseteenindusportaal ehk E-toetus mis hõlbustab ja kiirendab toetuse saaja ja administratsiooni omavahelist suhtlust ja toetuste haldust.

SFOSi arendatakse jooksvalt ja pidevalt automatiseerides erinevaid kontrole, luues seeläbi võimalus administratsiooni asutustel tööprotseduure lihtsustada ning lühendada menetlusele kuluvat aega. Märkimist vajab näiteks taotluste sisuhindamiste funktsionaalsuse I etapp, mis võimaldab RÜ-del luua välistele hindajatele taotluste andmetele piiratud perioodiga ligipääsud, lisada RÜI hindajatele hindamise läbiviimiseks juhendmaterjale ja hindamislehti, hindajal laadida üles hindamistulemused, RÜ-I luua hindamiskomisjone ja suunata taotlusi hindamiskomisjoni, saada taotlusvooru

koondvaadet hindamiste osas ning saada teavitusi hindajate ja RÜ tegevuste kohta. Samuti lihtsustab oluliselt asutuste menetlusele kuluvat aega taotluste vastavuskontrolli automatiseerimine, millega luuakse liidesed erinevate registritega. Selle tulemusel väheneb kohustuslike päringute tegemisele kuluv aeg paarist päevast kuni nädala võrra lühemaks.

EAFRD toetuse saajate halduskoormuse vähendamiseks perioodil 2014-2020 on planeeritud järgnevad tegevused: võimaldatakse täielikku elektroonilist andmevahetust taotleja, toetuse saaja ja administratsiooni vahel; kasutatakse maksimaalsel võimalikul määral lihtsustatud kulude skeeme kindlasummalise makse ja standardiseeritud ühikuhindade alusel; võimaldatakse erinevate toetusliikide kombineerimist (st tagastamatu toetus ja finantsinstrumendid); lihtsustatakse kulutuste mõistlikkuse kontrolli süsteemi.

Toetuse saajate halduskoormuse vähendamisel on oluliseks meetmeks olnud see, et maksimaalselt on kasutatud elektroonilist andmevahetust taotleja, toetuse saaja ja administratsiooni vahel. Peamiseks elektrooniliseks andmevahetussüsteemiks on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (PRIA) kliendiportaali e-PRIA. E-PRIA vahendusel dokumentide esitamine aitab kokku hoida taotlejate ja toetuse saajate aega, samuti on dokumentide täitmine e-PRIA vahendusel lihtsam – paljud väljad on eeltäidetud ning toimuvad automaatsed kontrollid PRIA registritega, mis omakorda vähendab võimalusi ebakorreksete taotluste esitamiseks. Portaalisisenedes tuvastatakse lisaks isikule ka äriregistri teabesüsteemi kaudu tema esindusõigused äriühingutes. Vastavalt esindusõigustele on tal portaalisis võimalik teha projektitoiminguid: esitada toetuse taotlus, väljamakse taotlus, projekti muudatusavaldus jms. Analoogselt taotluse menetlemise protsessiga on võimalik makseasutusel andmeid parandada või saata väljamakse taotlus toetuse saajale täiendavaks parandamiseks. Kõik projektiga seotud toimingud salvestuvad automaatselt infosüsteemi ning seeläbi on alati võimalik tagada kontrollijälje olemasolu. Andmevahetuse muutumine rohkem infosüsteemipõhiseks tõhustab ka riskikontrolli tegemise võimalusi nii taotluste menetlemise kui ka kulude abikõlblikkuse kontrolli raames.

Lihtsustatud kulumeetodeid kasutatakse osaliselt või täielikult järgmiste meetmete puhul – tehniline abi (ühtne määr), LEADER kohalikuks arenguks (ühtne määr), koostöö (ühtne määr), loomade heaolu (standardiseeritud ühikuhinnad), Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused (standardiseeritud ühikuhinnad), mahepõllumajandus (standardiseeritud ühikuhinnad), põllumajanduse keskkonna- ja kliimameede (standardiseeritud ühikuhinnad), tootjarühmade ja –organisatsioonide loomine (ühtne määr), põllumajandusettevõtete ja ettevõtlike areng (kindlasummaline makse), kiviaia taastamise toetus (standardiseeritud ühikuhinnad), põllumajandustoodete ja toiduainete kvaliteedikavad (kindlasummaline makse), teadmussiire ja teavitus (standardiseeritud

ühikuhind), metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine (standardiseeritud ühikuhind). Põllumajanduse investeringutoetuse puhul on kulutuste mõistlikkuse kontrollimiseks kasutusel põllumajandusmasinate ja –seadmete hinnakataloog.

8. Määruse (EL) nr 1303/2013 artiklis 5 osutatud partnerite roll partnerluslepingu rakendamisel (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt h)

a) Partnerluslepingust lähtudes eduaruande koostamisel valitud partnerite rolli kirjeldus ja hindamine.

Eduaruande koostamist koordineerib Rahandusministeeriumi riigieelarve osakond, sisendit aruandesse annavad korraldusasutus, rakendusasutused ehk kõik struktuurvahendeid rakendavad valdkondlikud ministeeriumid, Riigikantselei ja soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku büroo alla kuuluv ÜKP fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus. Eduaruanne ja seirearuanne esitatakse valdkondlikele komisjonidele ning seirekomisjonile tutvumiseks ning kaastakse nad aruannete kommenteerimisse. Seirearuanded kinnitab igal aastal seirekomisjon.

b) Valitud partnerite poolt rakenduskavade rakendamisel osalemise, sealhulgas rakenduskavade järelevalvekomiteedes osalemise kirjeldus ja hindamine.

Rakenduskavade elluviimise järgimiseks on moodustatud seire- ja valdkondlikud komisjonid, kes kohtuvad regulaarselt. Lisaks ametkondadele on komisjonidesse kaasatud ka partnerid: katusorganisatsioonide esindajad, valdkondlikes komisjonides konkreetse valdkonnas tegevate partnerorganisatsioonide esindajad. Partnerite esindajatel on antud võimalus jälgida nii sekkumiste väljatöötamist ja elluviimist kui vajadusel teha ettepanekuid sekkumiste tulemuslikkuse suurendamiseks. Seirearuanded kinnitatakse igal aastal seirekomisjonis ja esitatakse võimalusel tutvumiseks ning kinnitamiseks valdkondlikele komisjonidele (kõik valdkondlikud komisjonid ei kogune igal aastal). Eduaruannete esitamise aastatel tutvustatakse neid seirekomisjoni koosolekul.

ÜKP seirekomisjoni kuuluvad lisaks seotud ministeeriumitele esindajad Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidust, Eesti Teaduste Akadeemiast, Rektorete Nõukogust, Eesti Ametiühingute Keskliidust, Eesti Kaubandus-Tööstuskojast, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonist, Eesti Linnade Liidust, Eesti Maaomavalitsuste Liidust, Eesti Looduskaitse Seltsist, Eesti Puuetega Inimeste Kojast,

soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku büroost ja Eesti Keskkonnaühenduste Kojast. Seirekomisjonis on 30 põhiliiget ja lisaks neile määratud asendusliikmed.

2018. aastal oli seirekomisjon kaasatud rakenduskava muutmise protsessi ning lisaks traditsioonilisele iga-aastasele koosolekule, kus kinnitati seirearuanne, hindamiste ning teavitamise kava, toimus juulis 2018 ka kirjalik hääletus rakenduskava muudatuste kinnitamiseks. Täna on kokku toimunud 6 seirekomisjoni koosolekut, lisaks vajadusel kirjalikud hääletused, 2018. seisuga on neid olnud 6.

Tavapärase rakendamise käigus toimub sotsiaalpartnerite (eelkõige katuseorganisatsioonide) kaasamine eelkõige meetmete väljatöötamisel või muutmisel, lisaks on võimalus osaleda valdkondlike komisjonide arueludel.

MAK 2014–2020: Maaeluministerium on seirekomisjoni moodustamisel lähtunud partnerlus- ning võrdõiguslikkuse printsiibist, kaasates erinevate huvigruppide esindajad. Seirekomisjon koosneb 24 liikmest. Seirekomisjoni töös osalevad järgmised asutused ja organisatsioonid: MTÜ Eesti Aiandusliit, MTÜ Eesti Erametsaliit, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant, MTÜ Eesti Maaturism, Eesti Maaülikool, MTÜ Eesti Noortalunikud, MTÜ Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, MTÜ Eesti Põllumeeste Keskliit, MTÜ Eesti Toiduainetööstuse Liit, MTÜ Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, MTÜ Eestimaa Talupidajate Keskliit, Keskkonnaministerium, Eesti Leader Liit, MTÜ Eesti Lihaveisekasvatavate Selts, Mahepõllumajanduse Koostöökogu, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, Rahandusministerium ning Maaeluministerium. Kliimamuutustega seotud ekspertorganisatsioonid on Keskkonnaministerium ning oma liikmete kaudu ka Eesti Keskkonnaühenduste Koda.

Seirekomisjoni istungid toimuvad vähemalt üks kord aastas MAK 2014–2020 iga-aastase seirearuande kinnitamiseks. 31.12.2018 seisuga on toimunud 14 seirekomisjoni istungit, mille käigus lisaks iga-aastase seirearuande ülevaatamisele konsulteeriti komisjoni liikmetega maaelu arengukava kõigi meetmete valikukriteeriumite ja tingimuste ning samuti MAK 2014–2020 muudatustepanekute osas.

EMKF programmi rakendamisel toimub partnerite kaasamine eelkõige läbi kalandusnõukogu ning seirekomisjoni töö. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskava seirekomisjon on moodustatud maaeluministri (toonase põllumajandusministri) käskkirjaga. Seirekomisjoni töös osalevad erinevate ministeriumide ja teiste avalike institutsioonide esindajad, kalandussektori ja ülikoolide esindajad, teadlased jne. Seirekomisjoni kuulub hetkel 24 põhiliiget. Euroopa Komisjoni esindajad osalevad seirekomisjoni töös vaatlajatena. Seirekomisjoni töövormis on istung

või kirjalik protseduur. Koosolekud toimuvad reeglina üks kord aastas, kui toimub EMKF seirearuande kinnitamine. Samuti kuuluvad seirekomisjoni ülesannete hulka valikukriteeriumite ja rakenduskava muudatusettepanekute heakskiitmine.

c) Vajaduse korral muud asjaolud.

ÜKP rakenduskava vahehindamise üks ülesandeid oli uurida partnerite rahulolu kaasamisega ning vajadusel teha ettepanekuid selle parandamiseks. Hindamise tulemusena selgus, et partnerite rahulolu kaasamise võimalustega on keskmine, probleemidena nimetati mh, et kaasamine on näiline, etteantud tähtajad erinevate dokumentide kommenteerimiseks on liiga lühikesed, tagasisidet ei anta piisavalt, ei kaasata rakendamise igas etapis. Ministeeriumid tõid murekohtadena välja ebaselgus partnerite ootuste osas kaasamisse, samuti raskused selliste partnerite leidmisel, kes näeksid valdkonna osas tervikpilti ning koondaksid erinevate huvirühmade seisukohad. Siiski leidsid kõik osapooled, et kaasamisvõimalustest puudus ei ole, oluline on parandada kaasamise formaati ning leida võimalusi partnerite võimekuse tõstmise (nt läbi haldusvõimekuse meetme). Hindajad andsid ministeeriumitele soovitusi koostada koos partneritega kaasamise kava, mis tagaks järjepideva ja ühtlase kaasamise; korraldada rohkem arutelukohtumisi; anda enam aega ettepanekute kujundamiseks jne. Kindlasti saab soovitusi rakendada juba sellel perioodil, oluline on kõikide osapoolte soov ja võimalus paremasse kaasamisse panustada.

9.Kokkuvõtte Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide läbivate teemade ja poliitikaeesmärkide rakendamiseks võetud meetmetest (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 52 lõike 2 punkt i)

- a) Kokkuvõtte läbivate teemade rakendamiseks võetud meetmetest, mille eesmärk on tagada nende põhimõtete edendamine ja järelevalve eri rakenduskavade raames, lähtudes partnerluslepingu sisust**

Kokkuvõtte hõlmab ÜKP, MAK, EMKF rakenduskavasid.

Võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus kaardistuse tulemusena leiti, et 94% ÜKP rakenduskava (MAKi ja EMKFi ei ole selliselt kaardistatud) meetmete tegevustest omavad eeldatavat mõju võrdsete võimaluste edendamisele.

Ülevaاتlikult tegevustest:

- Sooline võrdõiguslikkus, diskrimineerimiskeeld, puudega inimeste juurdepääsuvõimalused.

Soolise segregatsiooni vähendamiseks panustatakse hariduses ja tööturul tegevustega, mis vähendavad soostereotüüpide ja eelarvamuste negatiivset mõju haridus- ja karjäärivalikutes. Koolitatakse karjäärinõustajaid; õppimisvõimaluste tutvustamisel välditakse soostereotüüpe; julgustatakse alaesindatud rühmade osalemist, sh toetatakse tütarlaste huvi ettevõtluse ja IT valdkonna vastu. Soolise tasakaalu suurendamiseks juhtimistasandil toetatakse tütarlastes ja naistes ettevõtliku hoiaku kujundamist ning huvi ettevõtluse vastu: nt gümnaasiumiastme ettevõtlusõpetuse kursuse programmi on lisatud töötajate võrdse kohtlemise tagamise ja soolise võrdõiguslikkuse edendamise teemad.

Hoolduskohustuste võrdsemasse jagamisse meeste ja naiste vahel panustatakse meetmetega, mis aitavad vähendada (eelkõige naiste) hoolduskoormust: luuakse lapsehoiukohti, arendatakse teenuseid laste, eakate ja erivajadustega pereliikmete hooldamiseks jne. Rahastatud on infosüsteemi loomist, mille kaudu vahendatakse koduväliste toimingute (saatja-, kodu- ja isikuhoidusteenuseid) pakkumist vanemaealistele ja erivajadustega inimestele.

Meeste riskikäitumise vähendamiseks ning soolise lõhe vähendamiseks naiste ja meeste eeldatavas elueas, tegeletakse alkoholi liigtarvitamise varase avastamise arendamisega ning kaasajastatakse alkoholisõltuvuse raviteenuse pakkumist.

Puuetega inimestele teistega võrdsel alusel juurdepääsu tagamiseks füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusele, sh info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja süsteemidele panustatakse kaasava hariduse põhimõtete rakendamisega ja erivajadusega õpilastele juurdepääsu loomisega tavakoolidele ja õppevarale. Rajatavates ja rekonstrueeritavates hoonetes ning taristus (koolid, tervisekeskused jne) tagatakse liikumisvõimalused kõikidele, arvestades nende erivajadusi. Lisaks toetatakse puuetega inimeste eluaseme füüsilist kohandamist, tegeletakse erinevate teenuste kättesaadavuse ja taristu ligipääsetavuse parandamisega.

Sotsiaalse kaasatuse edendamiseks ja vaesuse vastu võitlemiseks pakutakse täiendavaid tööturuteenuseid, toetatakse töövõimereformi elluviimist väiksema konkurentsivõimega inimeste tööhõive probleemidega tegelemiseks. ESF kaasabil piloteeritakse uusi tööturumeetmeid ja laiendatakse olemasolevaid teenuseid uutele sihtrühmadele (madala kvalifikatsiooniga inimesed, noored, vanemaealised, puudega inimesed). Vanemaealiste teadmiste ja oskuste rakendamiseks pakutakse neile paindlikumat töökeskkonda ja ülesandeid, tõstetakse tööandjate teadlikkust vanemaealiste töölevõtmise võimalustest ja toetatakse elukestvas õppes osalemist. Lisaks tegeletakse eraldi ülipikaajaliste töötute nõustamisega.

Noorte kaasamiseks ja tööhõive tõstmiseks rakendatakse nii tõrjutust ennetavaid tegevusi kui ka reageerivaid tegevusi juba raskustes noortele, sh tõrjutusriskis noorte ülesleidmine ja motiveerimine, teadlikkuse tõstmine tööturualasest abist, töökogemuse andmine. Toetatakse põhi- ja keskhariduseta inimeste naasmist formaalõppesse. Mitmed täiskasvanute gümnaasiumid pakuvad pikemalt õpest eemal viibinutele, töö või perega hõivatutele just neile sobivaid paindlikke lahendusi kooli naasmiseks ja hariduse omandamiseks. Korraldatud on lastehoid õppimise ajaks, loodud on e-õpe võimaldamaks paindlikke õppevorme töö- ja pereelu paremaks ühildamiseks.

Uussisserändajate ühiskonnas toimimiseks vajalike teadmiste ja kontaktide omandamiseks ning vähelõimunud püsielanike teadmiste ja ühiskondliku aktiivsuse suurendamiseks loodi kohanemis- ja lõimumisteenustest informeeriv portaal; koolitustel kasutatakse keelelis-kultuurilise kümbeluse metoodikat, mis vähendab kultuurilisi barjääre ja stereotüüpe. Kohanemiskoolituse õppematerjale on täiendatud soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise materjalidega, tegeletakse eesti keele õpetamisega (sh keelekümbelus jm praktiline keeleõpe) ebapiisava keeleoskusega eesti keelest erineva ema- või kodukeelega elanikele. Lisaks on loodud nõustamissüsteem vähelõimunud püsielanike teadmiste ja ühiskondliku aktiivsuse suurendamiseks.

Arvestades **MAK 2014-2020** spetsiifikat, siis sihtgruppide valikul soolisi kriteeriume kasutatud ei ole. Arengukava elluviimisel tagatakse erinevas vanuses inimeste võrdne kohtlemine ühe erisusega: arvestades põllumajandussektori ebasoodsat vanuselist struktuuri ja vajadust aidata kaasa põlvkondade vahetusele, pööratakse erilist tähelepanu noortele. Ette on nähtud noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus, samuti kohaldatakse noortele põllumajandustootjatele põllumajanduse investeringute puhul kõrgemaid toetusmäärasid.

EMKFis ei ole tehtud soost tulenevaid erisusi programmi rakendamisele, väljatöötamisele või toetuse saamisel. Üldjuhul ei ole rakendatud eraldi meetodeid võrdõiguslikkuse tagamiseks, kuna taotlejaks on valdavalt juriidilised isikud.

- **Säästev areng (keskkonnakaitse, ressursitõhusus, kliimamuutuste mõju leevendamine ja nendega kohanemine, elurikkuse kaitse ja riskide ärahoidmine).**

ÜKP struktuurivahendite kasutamisel panustavad otseselt säästvasse arengusse suunad „Kasuvõimeline ettevõtlus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline T&A“, „Energiatõhusus“, „Veekaitse“, „Roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine“, „Jätkusuutlik transport“, „IKT teenuste taristu“, „Haldusvõimekus“ ning „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“.

Mõned näited panusest:

- suuna „Kasvuvõimeline ettevõtlus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline T&A“ meetmed panustavad ressursitõhususse (ning ettevõtete ressursi- ja energiasäästu) läbi teadlikkuse tõstmise, spetsialistide koolitamise, auditite/ressursikasutuse analüüside tegemise ja investeeringute.²⁷ 2016-2018. a korraldati teavitussürituste sarju nii üldiste põhimõtete kui ka spetsiifiliste teemade kohta (nt jäätmed, energia, digitaliseerimine), koolitati ressursikasutuse spetsialiste, 54 auditit on lõpetatud ja 31 investeeringutaotlust positiivse otsuse saanud.
- Energiatõhususe meetmed edenevad üldjoontes hästi (nt korterelamute rekonstrueerimine), kuid nagu juba mainitud, on väljakutseks tõsta taastuvenergia osakaalu transpordis. Kaudselt panustavad energiatõhususse ka teiste suundade meetmed, nt sotsiaaltaristu ehitamisel ja kaasajastamisel on oluline saavutada hoonete energiatõhusus.
- Veemajanduse taristu kaasajastamisel oli oluline samm eraisikutele suunatud meede. Liituvad majapidamised aitavad oluliselt kaasa põhja- ja pinnavee kaitsmisele.
- Hädaolukordadeks valmisoleku suurendamiseks on soetatud kõik planeeritud abivahendid (päästeautod, reostustõrjelaev, seirelennuk), mis suurendavad Päästeameti seirevõimekust.
- Linnapiirkondade jätkusuutlikuks arenguks on 2018. lõpu seisuga valminud ligi 90 km kergliiklusteid. Kodulähedaste lapsehoiukohtade loomisega panustatakse liigsete liikumiste vähendamisele linnapiirkonnas.
- Jätkusuutliku transpordi eesmärkide täitmine edeneb hästi, kuid väljakutseks on ühistranspordi kasutajate, jalgsi ja jalgrattaga liikujate osakaalu kerge langus. Autostumine ei pidurdu ning oluline on suunata inimesi kasutama enam säästvaid liikumisviise.
- IKT teenuste taristu loomisel on arengud positiivsed, infoühiskonna toimimiseks vajalik sidetaristu on enamikes Eesti piirkondades olemas, jätkatakse nn viimase miili ühenduste rajamisega. Haldusvõimekuse suunas on väljakutseks digilahenduste potentsiaali suurem kasutamine.

MAKi rakendamisel on panustatud säästlikku arengusse eelkõige läbi keskkonnasäästliku

²⁷ Riigi majandusaasta koondaruanne 2018 (keskkond)

põllumajanduse. Kliimamuutustega seotud CO₂-emissiooni vähendamise ja energiasäästu eesmärgid on edukalt täidetud. Elurikkust soodustavate tegevustega ületati seatud sihttase näitajal *metsa või muu metsamaa/põllumajandusmaa osakaal*. Veekaitsega on hõlmatud 69,3% põllumajandusmaast. Kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi emissioon sõltub põllumajandusliku maa pindalast ja loomühikutest, mis mõjutavad kliimamuutusega seotud aspekte. Meetmete mõju avaldub peamiselt mulla, sh turvasmuldade, võimalikult vähese harimise soodustamises, mullaviljakuse säilitamises ja parandamises, samuti põllumajandustootjate nõustamis- ja koolitamistegevuste kaudu. Metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamiseks panustatakse metsanoorendike hooldamisse, mis tagab olulise bioressursi madala CO₂-heitega majandusele. Kuna primaartootmine (põllumajandus, metsamajandus ja kalandus) tagab taastuva bioressursi tootmise, mis võimaldab jätkusuutlikku majandust teistes sektorites (biomajandust) ning toiduga varustatust, siis tehtud edusammud tagavad säästliku arengu primaartootmises.

EMKF rakenduskava meetmed, mis panustavad otseselt säästvasse arengusse on:

1. Kalalaeva energiatõhususe parendamise ja kliimamuutuste leevendamise toetus (merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide kaitse ja taastamine, kliimamuutuste leevendamine ja kalalaevade energiatõhususe parandamine).
2. Kalanduspiirkonna kohaliku arengu strateegia rakendamine (koelmualade loomine või taastamine, kalaliikide veekogusse asustamine).
3. Kalapüügi innovatsioonitoetus (kalavarude hea seisundi säilitamine, säästlike ja keskkonnasõbralike lahenduste väljatöötamine kalapüügil, uuenduslike tehnoloogiate väljatöötamine ning uute kasutamata vee-elusressursside tõhusam kasutamine).
4. Merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide kaitse ning taastamise toetus (kunstkoelmute paigaldamine, jätkusuutlike kalavarude taastamine konkreetsetes mere- ja rannikuelupaikades jne).
5. Püügivahendi parendamise toetuse raames toetatakse investeeringuid, mis vähendavad kalapüügi mõju merekeskkonnale ning aitavad kaasa mere bioloogiliste ressursside säästvale kasutamisele.
6. Rannapüügilaeva energiatõhususe parendamise toetus (investeeringud kalalaevade energiatõhususe parandamiseks).
7. Vesiviljelusettevõtte negatiivse keskkonnamõju vähendamise toetus (säästlikemate tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtt).
8. Kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemise energia- ja ressursisäästlikumaks muutmise toetus (säästlikemate tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtt).

b) Läbivate poliitikaeesmärkide süvalaiendamise tagamiseks rakendatud meetmete kokkuvõte, osutades partnerluslepingu sisule.

2015. aastast on soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku juurde loodud ÜKP fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus, mille ülesandeks on toetada võrdsete võimalustega arvestamist meetmete kavandamisel, rakendamisel, seires ja hindamisel. Kompetentsikeskus on analüüsinud ja teinud ettepanekuid võrdsete võimaluste edendamiseks 101 meetme tegevuse tingimuse kohta. RAde ja RÜde töötajate teadlikkuse tõstmiseks on viidud läbi koolitus, kus on mh käsitleti soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetega arvestamist avatud taotlusvoorude läbiviimisel ja projektide hindamisel ning võrdsetele võimalustele avalduva mõju hindamist vahehindamiste läbiviimisel. Lisaks on kompetentsikeskus vastavalt vajadusele RAde ja RÜde esindajaid nõustanud.

Uuendati veebiplatvormi <http://kompetentsikeskus.volinik.ee>, kust leiab teavet võrdsete võimaluste teema kohta; õigusakte; juhendeid ning koolitus-ja infomaterjale, valdkonna uudiseid ja uuringuid; loodud on võimalus üle veebilehe nõu küsida.

Perioodil 2015-2018 on koostatud juhendmaterjalid soolise võrdõiguslikkuse, võrdse kohtlemise ja puuetega inimeste juurdepääsu põhimõtetega arvestamiseks TATide koostamisel. Projektide elluviijatele on koostatud juhend, mis aitab hinnata projekti mõju võrdsete võimaluste edendamisele. Teadushuviringide juhendajatele on olemas juhised tüdrukutes LTT valdkonna vastu huvi äratamiseks ning lapsevanematele infomaterjal, kus antakse soovitusi tüdrukute teadushuvi ergutamiseks.

2016. moodustati võrgustik võrdsete võimaluste edendamiseks ÜKP fondides, millel on 59 liiget erinevatest RAdest ja RÜdest ning KAst. Võrgustiku kohtumised toimuvad 2 korda aastas. Võrgustiku liikmetele edastatakse perioodiliselt infokirju, milles vahendatakse erinevat päevakohast teavet ja antakse ülevaade tugistruktuuri tegevustest.

2015-2018 osaleti 27-l korral võrdsete võimaluste edendamise teemaliste ettekannetega toetuse taotlejatele suunatud infopäevadel ja seminaridel.

2018.a viidi läbi analüüs²⁸ meetmetest „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise investeeringud“; „Rahvusvaheliselt huvipakkuvate turismiattraksioonide ja toetava taristu väljaarendamine“ ja „Kaitsealade külastuskorralduse infrastruktuuri rekonstrueerimine“ rahastatud projektides erivajadusega inimeste ligipääsetavuse tagamise nõuete täitmise kohta. Analüüsi tulemusi tutvustati võrgustiku liikmetele, vastavate meetmete elluviimist

²⁸ Ligipääsetavuse analüüs <http://kompetentsikeskus.volinik.ee/valjaanded/ligipaasetavuse-analuus-perioodil-2014-2020-struktuuritoetustest-rahastatud-projektides/>

koordineerivatele RA-le ja RÜ-le; linnade ja valdade arengujuhtidele ning projektide elluviijatele.

Meetmete vahehindamiste käigus hinnatakse mh soolise võrdõiguslikkuse edendamisele ja võrdse kohtlemise tagamisele avalduvat mõju.

c) Vajaduse korral muud asjaolud

Eesti kasutab siseriiklikult lisaks 3 läbivat teemat: infoühiskond, regionaalareng ja riigivalitsemine. OP vahehindamine soovib projektide valikukriteeriumite osas kõiki läbivaid teemasid enam sisse tuua, kuna sageli tõlgendatakse neid tegevuse sisust lähtuvalt mitte asjakohastena, kuigi samas võib seos läbivate teemadega projektis olemas olla. Siin on eeldatavasti tegemist madala teadlikkusega, mida tuleb teavitamisega tõsta.

II OSA

10. Noorte tööhõive algatuse kohta esitatav teave ja selle algatuse hindamine (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1304/2013 (1) artikli 19 lõike 5 kohaldamise korral)

N/A, Eesti ei rakenda noorte tööhõive algatust.

III OSA

Ühtekuuluvuspoliitika kohta esitatav teave ja selle poliitika hindamine, kui kasutatakse määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 111 lõikes 4 sätestatud varianti lisada iga-aastaste rakendusaruannete teatavad osad eduaruandesse — tuleb esitada 2017. ja 2019. aastal

11. Täiendav teave ja hindamine, mis võib lisada olenevalt rakenduskava sisust ja eesmärkidest (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 111 lõige 4; lisatakse, kui on vaja täiendada eduaruande teisi osi)

11.1 Edusammud integreeritud lähenemisviisi rakendamisel territoriaalse arengu suhtes, sealhulgas selliste piirkondade arengu suhtes, kus on rahvastikuprobleemid ning püsivad või looduslikud ebasoodsad tingimused, linnade säästev areng ning rakenduskava kohane kohalik arendustegevus kogukonna eestvedamisel.

Kordab eduaruande punkti 5 b, läheb seirearuande punkti 14.1.

11.2 Edusammud liikmesriikide asutuste ja toetusesaajate fondide haldamise ning nende kasutamise suutlikkuse parandamiseks võetud meetmete rakendamisel.

Kordab eduaruande punkti 6, läheb seirearuande punkti 14.2; v.a MAK ja EMKF panus.

11.3 Edusammud piirkondadevaheliste ja rahvusvaheliste meetmete rakendamisel.

N/A; Kooskõlas määruse 1304/2013 artikli 10 lõikega 2 ei kavanda Eesti eraldiseisvat prioriteetset suunda riikidevahelises koostöös ellu viidavate tegevuste toetamiseks (seirearuande punkt 14.1).

11.4 Edusammud vaesusest enim mõjutatud geograafiliste piirkondade või suurima diskrimineerimis- või sotsiaalse tõrjutuse riskiga sihtrühmade erivajaduste rahuldamise meetmete rakendamisel, pöörates eriti tähelepanu marginaliseeritud kogukondadele, puudega inimestele, pikaajalistele töötutele ja mittetöötavatele noortele, lisades vajaduse korral kasutatud rahastamisvahendid.

Kordab eduaruande punkti 5e, läheb seirearuande punkti 14.6

IV OSA

- 12. Noorte tööhõive algatuse rakendamise kohta esitatav teave ja selle hindamine, kui kasutatakse määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 111 lõikes 4 sätestatud varianti — tuleb esitada 2019. aastal ⁽¹⁾**

N/A, Eesti ei rakenda noorte tööhõive algatust.

V OSA

Ühtekuuluvuspoliitika kohta esitatav teave ja selle poliitika hindamine, kui kasutatakse määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 111 lõikes 4 sätestatud varianti (lisada vajaduse korral eduaruande teiste osade täiendamiseks) — tuleb esitada 2019. aastal

- 13. Rakenduskava panus liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia eesmärkide saavutamisse (määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 50 lõige 5)**

Liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia eesmärkide saavutamisele rakenduskavast antud panuse teave ja hindamine.

2018. aastal alustatud ÜKP rakenduskava vahehindamises seati üheks ülesandeks rakenduskava tulemuslikkuse ja mõju hindamine, et anda põhistatud hinnang selle panusele EL majanduskasvu strateegia, majanduskasvu ja töövõime tegevuskavas Euroopa 2020 ja konkurentsivõimekavas Eesti 2020 seatud eesmärkide täitmisele. Vahehindamine hõlmas rakenduskava kõiki prioriteetseid suundi ja nende panust.

2019. kevadel valminud lõpparuandes on hindamise läbiviijad jõudnud järelduseni, et EL struktuuri- ja investeerimisfondidelt saadud toetus on selgelt aidanud kaasa kõikide rakenduskava prioriteetsete suundade eesmärkide saavutamisele: toetustel on otsene mõju tööhõive suurendamisele, elanikkonna tervise parandamisele, elukeskkonna arendamisele jt eesmärkide elluviimisele. See tähendab, et rakenduskava panus EL aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia eesmärkide saavutamisse on oluline ja tõendatud.

Struktuurifondide panust võib hinnata suureks, kuna tõenäoliselt ei oleks nii suures mahus ja süsteemsusega tegevusi võimalik vaid riigieelarvelistest vahenditest teha. Oluline on silmas pidada, et struktuurifondidest rahastatud meetmete mõju on pikaajaline ning see avaldub erinevatel tasanditel, seetõttu tuleb tagada jätkusuutlik rahastamine valdkondades, mille puhul on tegevustega jätkamine vajalik. Struktuurifondide vahendid toimivad mitmel puhul koostöös teistest allikatest pärit vahenditega, seega on eesmärkide täitmisele kaasa aidanud erinevad vahendid (riigieelarve, teised fondid jne).

Hinnati ka rakenduskava prioriteetsete suundade panust eraldi Euroopa 2020 ja Eesti 2020 eesmärkide täitmise ning mõju on olemas. Rakenduskava toimub kooskõlas kavade strateegilise raamistikuga ning on avaldunud positiivne mõju hariduse kvaliteedi tõstmisele ja kättesaadavusele ning kvalifitseeritud tööjõu pakkumisele, energia- ja ressursisäästule, ettevõtete pikaajalise konkurentsivõime saavutamisele ja valitsemissektori kaasajastamisele.

Vahehindamine kinnitab ka seda, et vajadus suuremateks muudatusteks puudub, pigem on rakendamise tõhusust vaja tõsta: pöörata töökorralduse parendamisele ja tõhustamisele, et tõsta taotlejate teadlikkust, tõhustada koostööd projektide elluvijatega ning vähendada (või maandada riske) regulatsioonidest tulenevatest takistustest.

Oluline on hakata tegelema väljumisstrateegiatega, kuna tuleb selgeks teha, kuidas peale käimasoleva perioodi lõppu jätkatakse riigile oluliste eesmärkidega täitmisega. Riigikantselei ja Rahandusministeeriumi eestvedamisel koostatakse juba täna Eesti 2035 strateegiat ning see on üks dokument, mis annab ühtse suuna erinevate valdkondade poliitikakujundajatele ja otsustajatele ning eurorahade kasutamisele. Strateegiasse panustamine on avatud kõikidele huvigruppidele ning see valmib 2020. aasta alguses.